ΜΑΥΡΟΣ ΓΑΤΟΣ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ **ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ ΣΠΑΤΑΛΑΣ**

Τὸ φύλλο λεπ. 50, στὸ ἐξωτερ. 60 *Ἀθήνα Φλεβάρης—Μάρτης 1920* **Χρόνος Α'.-'Αρ. 9—10**

ΣΤΡΟΦΕΣ

I

Θ' ἀνυψωθῶ καὶ θὰ σταθῶ σὲ μιὰ μεγάλη ἀχτίδα
Πανοραματική,
Ρουφώντας τὲς ὁλόγλυκες μυροπνοὲς μ' ἐλπίδα,
Νὰ βασιλέψω ἐκεῖ.

Θ' ἀκούσω στ' ἄστρα ν' ἀντηχοῦν τοῦ Παραδείσου οἱ τόνοι
Θὰ ἰδῶ τὸν Ἔρωτα γοργὰ νὰ βγαίνει ἀπὸ τὸ χάσμα,
Κι' ὠϊμένα, κάποια θύμηση ποὺ τόσο μὲ λιγώνει,
Θὰ μὲ βοηθήσει στὰ ψηλὰ νὰ πῶ τὸ κύκνιον ἄσμα.

II

Ἔρμη ζωή, ποὺ ἀπόμεινες παλιοῦ καιροῦ τὰ ἐρείπια,
Κοντὸ κερί, ποὺ μιὰν αὔγὴ θὲ νὰ βρεθεῖς λυομένο,
Πόσες λαχτάρες καὶ χαρὲς ἀπ' τὸ ποτῆρι σου ἤπια,
Ποὺ πλιὰ εἶναι ραγισμένο.

Μὰ τώρα τὰ γεράματα τὰ χιονισμένα τ' ἄντρα
Ποὺ ἄλλες ἡμέρες εἴτανε τῆς νιότης τὸ βασίλειο,
Μὲ τὴν καρδιὰ ποὺ ἀστραφτερὴ διάλεμπε τότες χάντρα,
Περίλυπα κυττάζουνε μακριὰ—μακριὰ τὸν ἥλιο.

III

Ἀπόψε ποὺ τὸ κῦμα σπᾶ στὴν ἔρμη ἀκρογιαλιά,
Καὶ ἀχολογᾶνε οἱ κλῶνοι,
Ἀπόψε τὰ μεσάνυχτα μὲ ξωτικὰ βιολιά,
Θὲ νὰ αἰστανθῶ τὸ πέλαγο ποὺ τοὺς καϊμούς του ἁπλώνει.

Ἀπόψε, οὐράνια ῥήγησσα, τῆς ἀστραπῆς πλημμύρα,
Κορώνα τοῦ βορριᾶ,
Ἀπόψε θέλω νὰ αἰστανθῶ τοῦ Ἀπόλλωνα τὴ λύρα,
Ποὺ τραγουδάει βαρειά.

IV

Ἀστέρι, διάφανο, χρυσό, ποῦσαι γιομάτο ἀγνότη,
καὶ κρέμεσαι ψηλά,
Καὶ πότε σύγνεφα σὲ κλειοῦν, καὶ πότε μὲ λαμπρότη
Τὸ θῶρι σου γελᾶ,

Καὶ πάλι ξανακρύβεσαι, καὶ πάλι ἀπ' αὐτοῦ πάνου
Νὰ λάμψεις δὲν ἀργεῖς,
Μὲ τὴ χαρά, μὲ τὸν καϊμὸ τέτοιο παιγνίδι κάνω
Κ' ἐγὼ στὴ μαύρη γῆς.

ΣΠΥΡΟΣ ΝΙΚΟΚΑΒΟΥΡΑΣ

ΘΡΗΣΚΕΙΕΣ

Θεοί, λατρεῖες καὶ εἴδωλα μὲς τὴν ψυχή μου πλήθια,
Σὰ βλάστηση ποὺ ξύπνησε μιὰ ροδισμένη αὔγὴ—
Κόσμοι ποὺ ζοῦνε στ' ὄνειρο, ποὺ ζοῦνε στὴν ἀλήθεια,
Στὸν οὐρανὸ ἢ στὴ γῆ.

Τὰ πρῶτα μου τὰ ὀνείρατα καὶ οἱ πρῶτες προσδοκίες,
Κάποιες ἀγάπες μακρυνές, κάποιοι κρυφοὶ καϋμοί,
Ποὺ ὑψώθηκαν, γιγάντωσαν καὶ γίνανε θρησκεῖες
Καὶ γίνανε βωμοί.

...Μιὰ δίψα ἡ φαντασία μου, μιὰ δίψα ὁ λογισμός μου,
Κάποιες φτεροῦγες διάπλατες ἀνοίγει καὶ πετᾶ,
Στοῦ ἀγνώστου τ' ἀξεδιάλυτα, στὰ μυστικὰ τοῦ κόσμου,
Χωρὶς νὰ σταματᾶ.

Καὶ φέρνει με στὸν Ὄλυμπο ποὺ δυνατὸς καὶ νέος
Χαμογελάει ἕνας θεὸς σὰν τὸ γλυκὸ οὐρανό,
Κ' ἱεροφάντης γίνομαι καὶ μύστης Ἀθηναῖος
Καὶ τόνε προσκυνῶ.

Καὶ φέρνει με σ' ἕνα ναὸ ποὺ ψαλμωδίες ἠχοῦνε
Παθητικές, καὶ ὑψώνεται σὰ σύννεφο ὁ καπνός,
Καὶ νοιώθω μιὰ κατάνυξη, τὰ γόνα μου λυγοῦνε,
Σὰ νάμαι χριστιανός.

Καὶ σ' ἀνθοτόπια φέρνει με—σμάρια οἱ λωτοί, τὰ ρόδα—
Ποὺ ἱερουργοὶ παράξενοι δέονται εὐλαβικά,
Καὶ σκύβω μπρὸς σ' ἕνα ἄγαλμα βουβό, σὲ μιὰ παγόδα,
Εἰδωλολατρικά.

Κ' οἱ κόσμοι ποὺ ὀνειρόπλασαν Ὀδῖνοι ἢ Ναζωραῖοι
Λάτρη θερμὸ μὲ κάνουνε, πιστὸ προσκυνητή,
Σὰν εἶναι κόσμοι ἀσύγκριτοι, σὰν εἶναι κόσμοι ὡραῖοι
Καὶ κόσμοι ἰδεατοί.

...Θρησκεία καὶ κάποια πίστη μου ποὺ μ' ἔχει γιγαντώσει,
Πῶς τῆς ψυχῆς τὸ ξύπνημα καὶ ἡ θέληση τοῦ νοῦ
Θὰ πλάση ἕναν παράδεισο, στὴ γῆ πὼς θὰ στεριώση
Τὴ δόξα τ' οὐρανοῦ.

Κι' ἀκόμα εἶναι θρησκεῖες μου, παντοτεινὰ εἴδωλά μου,
Κάποιες σκλαβιὲς ποῦ στέργω τις—πῶς τάχα νὰ τὸ εἰπῶ!—
Τὰ χέρια ποὺ μὲ λίκνισαν, τὸ σπίτι μου, ἡ φωτιά μου,
Τὰ μάτια ποὺ ἀγαπῶ.

Θεοί, λατρεῖες καὶ εἴδωλα μὲς στὴν ψυχή μοῦ πλήθια,
Σὰ βλάστηση ποὺ ξύπνησε μιὰ ροδισμένη αὔγή,
Κόσμοι ποὺ ζοῦνε στ' ὄνειρο, ποὺ ζοῦνε στὴν ἀλήθεια,
Στὸν οὐρανὸ ἢ στὴ γῆ!

ΛΕΩΝ ΚΟΥΚΟΥΛΑΣ

ΓΟΥΛΙΑΜΟΥ ΣΑΞΠΗΡ

ΜΑΚΒΕΘ

ΠΡΑΞΗ ΠΕΜΠΤΗ

ΣΚΗΝΗ Α'.

Τὸ Δούνσιναν. Μία κάμαρη στὸ καστέλλι.

(Ἔρχεται ἕνας γιατρὸς καὶ μιὰ κυρία τῆς αὐλῆς).

Ὁ Γιατρὸς—Ἔχω ἀγρυπνήσει μαζῆ σου δυὸ νύχτες, καὶ καμμίαν ἀλήθεια δὲν εὑρῆκα σ' ὅ,τι μοῦ ἀναφέρνεις. Πότε ἦταν ἡ τελευταία φορὰ ποὺ ἐπερπάτησε ;

Ἡ Κυρία— Ἀφοῦ ὁ μεγαλειότατος ἐπῆγε στὸν πόλεμο τὴν εἶδα νὰ σηκώνεται ἀπὸ τὸ κρεββάτι, νὰ ρίχνει ἀπάνου της τὸ νυχτικό της φόρεμα, νὰ ξεκλειδώνει τὸν κρυφτοντᾶ της, νὰ παίρνει χαρτὶ νὰ τὸ ξεδιπλώνει, νὰ τὸ γράφει, νὰ τὸ διαβάζει, νὰ τὸ βουλώνει ἔπειτα, καὶ νὰ γυρίζει πάλι στὸ κρεββάτι της. Κι' ὅλ' αὐτὰ τὰ ἔκανε ἐνῶ ἐκοιμότουν βαθειά.

Ὁ Γιατρὸς — Μεγάλη ἀναστάτωση στὴ φύση ! —Νὰ λαβαίνει τὲς εὐεργεσίες τοῦ ὕπνου, καὶ νὰ κάνει τὶς δουλειὲς τοῦ ξυπνοῦ τοῦ ἀνθρώπου !— Σ' αὐτὴν τὴν ὑπνοτικὴ ταραχή της, ἐχτὸς ἀπὸ τὸ περπάτημα κι' ἀπὸ τἄλλα τὰ καμώματα, τί τὴν ἄκουσες νὰ λέει καμιὰ φορά ;

Ἡ Κυρία— Κάτι, Κύριε, ποὺ ἐγὼ δὲ θέλω νὰ τὸ ξαναειπῶ.

Ὁ Γιατρὸς—Σ' ἐμένα μπορεῖς νὰ τὸ εἰπεῖς καὶ μάλιστα πρέπει.

Ἡ Κυρία — Οὔτε ἐσέ, οὔτε κανενὸς ἄλλου, ἀφοῦ δὲν ἔχω μάρτυρες γιὰ νὰ βεβαιώσω τὰ λόγια μου. (Ἔρχεται μ' ἕνα κερὶ στὸ χέρι ἡ Λαίδυ Μακβέθ). Ἀλλὰ κοίτα ! Νά την ἔρχεται. Αὐτὸς εἶναι πάντα ὁ τρόπος της· καὶ μὰ τὴ ζωή μου, κοιμᾶται βαθειά. Πρόσεχέ την καὶ στάσου παράμερα.

Ὁ Γιατρὸς—Ποῦ εὑρῆκε τὸ φωτερό ;

Ἡ Κυρία — Ἤτανε σιμά της. Στὴν κάμαρά της ἔχει πάντα φῶς. Ἡ ἴδια τῶχει προστάξει.

Ὁ Γιατρὸς—Βλέπεις τὰ μάτια της εἶναι ἀνοιχτά.

Ἡ Κυρία—Ναί, ἀλλὰ εἶναι κλεισμένες οἱ αἴσθησές της.

Ὁ Γιατρὸς—Τί κάνει τώρα. Κοίτα πῶς τρίβει τὰ χέρια της.

Ἡ Κυρία — Αὐτὸ εἶναι τὸ συνειθισμένο της. Κάνει τάχα πῶς νίφτει τὰ χέρια της, καὶ τὴν ἔχω ἰδεῖ νὰ τὸ κάνει ἐξακολουθητικὰ γιὰ ἕνα τέταρτο τῆς ὥρας.

Λαιδ. Μακβὲθ—Μὰ ἐδῶ εἶνε μιὰ κηλίδα !

Ὁ Γιατρὸς — Ἄκου μιλεῖ ! — Θὰ σημειώσω ὅ,τι τῆς βγαίνει ἀπὸ τὸ στόμα γιὰ νὰ δυναμώσω ὅσο μπορῶ τὸ μνημονικό μου.

Λ. Μακ.—Φύγε, κηλίδα καταραμένη, φύγε σοῦ λέω ! Μιά, δυό : Τώρα εἶναι ἡ ὥρα γιὰ νὰ τὸ κάμεις !—Σκοταδερὴ εἶναι ἡ κόλαση !—Ντροπή σου, ἄντρα μου ! Στρατιώτης καὶ νὰ φοβᾶσαι !—Τί χρειάζεται νὰ φοβούμαστε; ποιὸς μπορεῖ νὰ κράξει σὲ ἀπολογία τὴ δύναμή μας; Μὰ ποιὸς θὰ τὸ πίστευε πῶς ὁ γέροντας εἶχε τόσο αἷμα μέσα του !

Ὁ Γιατρὸς—Τὸ πρόσεξες αὐτό ;

Λ. Μακ.—Τοῦ Φάϊφ ὁ λόρδος εἶχε γυναῖκα, ποῦ εἶνε τὴν τώρα ; Μὰ αὐτὰ τὰ χέρια ποτὲ δὲ θὰ καθαρίσουν ; Οὔτε λόγο πλιὰ γι' αὐτό, σύζυγέ μου, οὔτε λόγο πλιά ! Χαλᾶς τὰ πάντα μ' αὐτὸ τὸ σάστισμά σου.

Ὁ Γιατρὸς—Ἄχ, Ἄχ ! ἔμαθες ὅ,τι δὲν ἔπρεπε.

Ἡ Κυρία — Εἶπε ἐκεῖνο ποὺ δὲν ἔπρεπε. Αὐτὸ εἶνε θετικό. Ὁ Θεὸς ξέρει τί ἐγνώρισε.

Λ. Μακ.—Ἐδῶ μένει ἀκόμα ἡ μυρωδιὰ τοῦ αἵματου. Μηδὲ ὅλα τὰ μυρωδικὰ τῆς Ἀραβίας δὲ μποροῦν νὰ μοσχοβολήσουν αὐτὸ τὸ χεράκι. Ὤχ, Ὤχ, Ὤχ!

Ὁ Γιατρὸς — Τί ἀναστεναγμὸς ἦταν αὐτός ! Βαρειὰ εἶνε φορτωμένη ἡ καρδιά της !

Ἡ Κυρία—Δὲ θἄθελα νἄχω τέτοιαν καρδιὰ στὰ στήθη, οὔτε ἂν μοῦδινε τ' ἀξιώματα ὁλάκαιρου τοῦ ἑαυτοῦ της.

Ὁ Γιατρὸς—Σωστά, σωστά !...

Ἡ Κυρία—Σωστὴ καρδιὰ ἂς τῆς ἔδινε ὁ Θεός.

Ὁ Γιατρὸς — Ἡ ἀρρώστια αὐτὴ ξεβγαίνει ἀπὸ τὸν κύκλο τῆς πραχτικῆς μου. Κι' ὅμως ἐγνώρισα μεριοὺς ποὺ ἐπερπατοῦσαν στὸν ὕπνο τους, καὶ ποὺ ἀπέθαναν ἅγια στὸ κρεββάτι τους.

Λ. Μακ. — Νίψε τὰ χέρια σου· βάλε τὰ νυχτικά σου· μὴ φαίνεσαι τόσο ἀχνός. Σοῦ τὸ ξαναλέω ὁ Μπάνκβος εἶνε θαμμένος, καὶ δὲ μπορεῖ νὰ βγεῖ ἀπὸ τὸ κιβοῦρι του.

Ὁ Γιατρὸς—Ἀλήθεια ;

Λ. Μακ.—Στὸ κρεββάτι ! Χτυποῦν τὴν πόρτα ! Ἔλα, ἔλα, ἔλα, ἔλα. Δός μου τὸ χέρι σου· ὅ,τι ἐγίνηκε δὲ μπορεῖ νὰ ξεγένει· στὸ κρεββάτι, στὸ κρεββάτι, στὸ κρεββάτι. (Φεύγει).

Ὁ Γιατρὸς—Θὰ πάει τώρα στὸ κρεββάτι ;

Ἡ Κυρία—Εὐτύς.

Ὁ Γιατρὸς—Ντροπερνὰ ψιθυρίσματα ἔχουν βγεῖ
Στὸν κόσμο. Ἀπὸ τ' ἀφύσικα τὰ ἔργα
Ἀφύσικη ἀναστάτωση γεννιέται,
Τὰ μυστικά τους οἱ ἄρρωστες ψυχὲς
Συχνὰ τὰ ξεφορτώνουν στὸ βουβό τους
Προσκέφαλο. Ἔχει ἀνάγκη πλιὸ μεγάλη
Ἀπ' τὸν παπᾶ παρὰ ἀπὸ τὸ γιατρό.
Συμπάθησέ μας ὅλους, θέ μου, θέ μου,
Σπλαχνίσου την, ἀλάργεψε ἀπὸ κείνην
Τὰ μέσα κάθε ὁλάβης, κ' ἔχε πάντα
Ἀπάνου της τὸ βλέμμα σου.—Σ' ἀφίνω
Τὴν καλὴ νύχτα, ὅτι εἶδα ἔχει ταράξει
Τὸ νοῦ μου καὶ τὰ μάτια μου ἔχει σκιάξει.
Σκέφτομαι μὰ δὲ λέω τί δὲν τολμάω.—

Ἡ Κυρία—Καλή σου νύχτα ἀγαπητὲ γιατρέ μου.

ΣΚΗΝΗ Β'.

Τὸ ξέχωρο σιμὰ στὸ Δούνσιναν

(Ἔρχονται μὲ ταμπούρλα καὶ σημαῖες, ὁ Μεντέθ, ὁ Καϊθνες, ὁ Ἄγκος, ὁ Λεννὸξ, καὶ στρατιῶτες.)

Μεντέθ—Σιμὰ εἶνε τ' ἀγγλικὰ τὰ ἀσκέρια. Ὁ Μάλκολμ,
Ὁ θεῖος του ὁ Σίγουαρδ, καὶ ὁ καλὸς Μακβὲθ
Τὰ ὁδηγοῦν, καὶ τὰ στήθη τους ἀνάφτει
Ἡ ἐγδίκηση. Γιὰ τὸ ἔργο τὸ ἀκριβὸ
Στὴν τρομερὴ καὶ αἱματωμένη ἀντάρα
Τῶν ἁρμάτων θὰ κράζαν καὶ ἀσκητάδες.

Ἄγκος—Βέβαια σιμὰ στοῦ Βέρναμ τὸ ρουμάνι
Θὰ τοὺς εὑροῦμε. Αὐτὸν τὸ δρόμο ἐπῆραν

Καϊθνες—Ξέρει κανεὶς ἂν εἶνε μὲ τὸ Μάλκολμ
Κι' ὁ Δίναλμπαν ;

Λεννὸξ—Δὲν εἶνε θετικά.
Ἐγὼ τὸν πίνακα ἔχω τῶν ἀρχόντων :
Γραμμένος εἶνε ὁ γυιὸς τοῦ Σίγουαρδ, κι' ἄλλα
Ἀγένεια παληκάρια ποῦ θὰ δείξουν
Τώρα τὸν πρῶτο ἀντρίκιο τους καρπό.

Μεντὲθ—Κι' ὁ τύραννος τί κάνει ;

Καϊθνες— Ὅλο ὀχυρώνει
Τοῦ Δούνσιναν τὸ κάστρο τὸ μεγάλο.
Κάποιοι τρελλὸ τὸν λέγουν, κι' ἄλλοι κάποιοι
Ποῦ τὸν μισοῦν λιγώτερο, ὀνομάζουν
Λύσσα γενναία τὸ φέρσιμό του· ἀλλὰ
Τὸ βέβαιο εἶνε ποῦ πλιὰ δὲν εἰμπορεῖ
Στὴ φυσικὴ τὴ ζώστρα νὰ κλειδώσει
Τὸ ἄρρωστο πρίσμα τοῦ ζητήματός του.

Ἄγκος—Τώρα γρικᾶ πῶς τοῦ κολλοῦν τὰ χέρια
Τὰ κρουφὰ φονικά. Πᾶσα στιγμὴ
Οἱ ἀποστασίες τὴν ἀπιστιά του ἐλέγχουν,
Κι' ὅσοι τὸν ἀκλουθοῦν: τὸ πρόσταγμά του
Ἀκολουθοῦν, κανένας ἀπὸ ἀγάπη.
Τώρα γρικᾶ φαρδιὰ τὰ ἀξιώματά του
Τρογύρω του σὰ γίγαντα σκουτιὰ
Πάνου σ' ἕνα τζοτζὲ ποῦ τἄχε κλέψει.

Μεντὲθ—Εἶνε ἄπορο λοιπὸν ποῦ δειλιασμένα
Τὰ παιδεμένα φρένα του σαστίζουν,
Ὅταν ὅ,τι εἶνε μέσα του κατάρα
Στὸν ἑαυτό του δίνει, γιατί ἐκεῖ εἶνε ;

Καϊθνες—Ἐμπρὸς ἂς ξεκινήσουμε κ' ἐμεῖς,
Γιὰ νὰ ὁρκιστοῦμε ὑποταγὴ ὅπου πρέπει.
Ἂς βροῦμε τὸ γιατρὸ τοῦ ἀρρώστου κράτους,
Κι' ἂς χύσουμε τὸ αἷμα μας μαζῆ του
Στὸ γιατρικό, ὡς τὴν ὕστερη σταξιά μας.

Λεννὸξ—Ἡ μοναχὰ ὅσο ἀρκεῖ γιὰ νὰ ποτίσει
Τἄνθος τῆς βασιλείας καὶ νὰ σαπίσει
Τὸ χόρτο τἄγριο. Ἐμπρὸς στὸ Βίρναμ ὅλοι !
(Φεύγουν μὲ βῆμα στρατιωτικό).

ΣΚΗΝΗ Γ'.

Τὸ Δούνσιναν. Μιὰ κάμαρη στὸ καστέλλι.

(Ἔρχονται ὁ Μακβέθ, ὁ γιατρὸς κι' ἕνας ὑπηρέτης).

Μακβὲθ—Τίποτε πλιὰ μὴ μοῦ ἀναφέρνετε ! Ὅλους
Ἀφῆστε τους νὰ φύγουν ! Δὲ μὲ πιάνει
Φόβος, ἂ δὲν κινήσει τὸ ρουμάνι
Τοῦ Βίρναμ πρὸς τὸ Δούνσιναν. Καὶ τί εἶνε
Ὁ Μάλκολμ τὸ παιδί ; Δὲν ἐγεννήθη
Κι' αὐτὸς ἀπὸ γυναῖκα ; Καὶ δὲ μοῦπαν
Τὰ πνέματα ποῦ ξέρουν κάθε ἀνθρώπου
Τὸ τυχερό : «Μὴ σκιάζεσαι, ὦ Μακβέθ,
Κανεὶς, ποῦ νὰ τὸν γέννησε γυναῖκα,
Νὰ σὲ νικήσει δύναμη δὲ θἄχει ;».
Λοιπὸν ἀμέτε, ἀμέτε, ἄπιστοι Λόρδοι,
Καὶ σμίξετε τοὺς ἄσωτους τοὺς Ἄγγλους !
Ὁ δισταγμὸς ποτὲ δὲ θὰ λιγήσει,
Οὔτε ὁ φόβος ποτὲ θ' ἀναστατώσει,
Τὸ πνέμα ποῦ τὸ εἶνε μου ἀφεντεύει
Καὶ τὴν καρδιά μου μέσα μου σαλεύει.
(Ἔρχεται ἕνας δοῦλος).
Ἂς σὲ μαύρισει ὁ διάβολος βρωμιάρη,
Ποῦ ἡ ὄψη σου εἶνε γάλα ! Ποῦ τηράζεις
Μὲ τὸ χηνήσιο βλέμμα σου ;

Ὁ Δοῦλος— Εἶνε δέκα
χιλιάδες . . .

Μακβὲθ— Χῆνες, λέρα ;

Ὁ Δοῦλος— Ἀσκέρι, Κύριε !

Μακβὲθ—Ἄμε τὸ πρόσωπό σου νὰ τσιμπήσεις,
Τὸ φόβο σου φκιασίδωσε, παιδί,
Πῶχεις τὸ σκῶτι ἀχνὸ σὰν ἀπὸ κρῖνα !
Τί στρατιῶτες, μωρέ, ποῦ νὰ ψωφήσεις ;
Τὰ πάνινά σου μάγουλα τοῦ τρόμου
Οἱ σύμβουλοι εἶνε. Τί στρατιῶτες ; αἴ !
Τοῦ ὄρροῦ τὸ χρῶμα ἔχει τὸ πρόσωπό σου.

Ὁ Δοῦλος—Τ' ἀσκέρια τ' ἀγγλικά. Συμπάθιο, ἀφέντη !

Μακβὲθ—Πάρε ἀπὸ δῶ τὰ μοῦτρα σου! (Ὁ δοῦλος φεύγει)
Ἡ καρδιά μου,—
Αἴ Σεὔτον ἀρρωσταίνει ! Σεὔτον λέω !—
Ὅταν τηράζω... Τοῦτο τὸ γουροῦνι
Γιὰ πάντα θάρρος θὰ μοῦ δώσει, ἢ τώρα
Θὰ μὲ γκρεμίσει κάτου ἀπὸ τὸ θρόνο.—
Χρόνια ἀρκετὰ ἔχω ζήσει ! Τῆς ζωῆς μου
Ὁ δρόμος μ' ἔχει ρίξει στὰ ξερὰ
Στὰ κίτρινα τὰ φύλλα, κι' ὅ,τι πρέπει
Τὴ γέρικη ἡλικία νὰ συντροφιάζει :
Τιμές, ἀγάπη, ὑπακοὴ καὶ φίλοι
Περίσσιοι, ἐγὼ ὅλα αὐτὰ δὲν τὰ προσμένω,
Κι' ἀντίς τους, ἄχ κατάρες θ' ἀπολάψω,
Μεγαλόφωνες ὄχι, μὰ βαθειές,
Ἐπαίνους μὲ τὰ χείλη, ἀνάσες ἄδειες,
Ποῦ ἡ δύστυχη καρδιά μου μὲ χαρὰ
Θὰ τὲς ἀρνιότουν, κι' ὅμως δὲν τολμάει...
Σεὔτον... (Ἔρχεται ὁ Σεὔτον)

Σεὔτον—Τί ὁρίζει ἡ χάρη σου ;

Μακβὲθ— Τί νέα ;

Σεὔτον—Ὅσα μᾶς ἀναφέρουν εἶνε βέβαια.

Μακβὲθ—Θὰ πολεμήσω ὡς ποῦ ἀπ' τὰ κόκκαλά μου
Νὰ σπαραχτοῦν οἱ σάρκες μου. Ἄμε φέρε
Τἄρματά μου.

Σεὔτον— Δὲν εἶνε ἀκόμα ἀνάγκη.

Μακβὲθ—Θέλω νὰ τὰ φορέσω ! Στεῖλε κι' ἄλλους
Καβαλλαρέους νὰ περιτρέξουν ὅλον
Τὸν τόπο. Ὅσους ἀκούσεις νὰ μιλήσουν
Γιὰ φόβο, κρέμασέ τους ! Τἄρματά μου !

Γιατρέ, πῶς εἶν' ἡ ἀστενισμένη ;
Ὁ Γιατρὸς— Κύριε,
Ἡ ἀρρώστεια τόσο δέν τηνε συγχίζει,
Ὅσο οἱ συχνὲς πικνές της φαντασίες,
Ποῦ ἀνάπαψη καμιὰ δὲν τῆς ἀφίνουν.
Μακβὲθ—Ἀπὸ αὐτὲς γιάτρεψέ την ! Δὲ μπορεῖς
Σ' ἄρρωστο πνέμα γιατρικὸ νὰ δώσεις,
Μιὰ ριζωμένη θλίψη ἀπὸ τὴ μνήμη
Νὰ ξεγενιάσεις ; Τὴν ἀντάρα ποῦνε
Γραμμένη στὸ μυαλό της νὰ ἀποξύσεις,
Καὶ μ' ἕνα γλυκὸ ἀντίδοτο ἀλησμόνιας
Τὸ ὁλόγιομό της στῆθι νὰ καθάρεις
Ἀπ' τὴν κίντυνην ὅλην ποῦ βκραίνει
ἀπάνω στὴν καρδιά της ;
Ὁ Γιατρὸς— Πρέπει μόνος
Τὸ φάρμακό του ὁ ἄρρωστος νὰ βρεῖ.
Μακβὲθ—Τὰ γιατρικά σου ρίχτα στὰ ζαγάρια !
Κανένα τους δὲ θέλω !—Φόρεσέ μου
Τἄρματα ! Δός μου τὸ ραβδί μου, Σεῦτον,
Στεῖλε τους !—Αἴ γιατρέ, μὲ παραιτῆσαν
Οἱ ἀρχόντοι !—Κάμε γλήγωρα !—Γιατρέ μου,
Ἐξέταζε ὅλα τὰ νερὰ τοῦ τόπου,
Τὴν ἀρρώστεια της βρές, καθάρισέ την,
Καὶ γέρεψέ την ὅπως ἦταν πρῶτα.
Τότες ἐγὼ θὰ σὲ παινέσω τόσο
Ποῦ ὁ ἀντίλαλος ξανὰ θὰ σ' ἐπαινέσει...
Σπάσε τὰ λουριὰ σοῦ λέω !—Ποιὸ ρεδέντι,
Ποιὰ σέννα, ποιὸ καθάρσιο, αὐτοὺς τοὺς Ἄγγλους
Θὰ ξεπαστρέψει γλήγωρα ἀπὸ δῶ ;—
Ἔχεις ἀκούσει γι' αὐτουνούς ;
Ὁ Γιατρὸς— Ναί Κύριε !
Κάτι οἱ βασιλικές σου οἱ ἑτοιμασίες
Μᾶς κάνουν νὰ γριποῦμε.
Μακβὲθ— Φέρε αὐτὸ
Κατόπι μου (Δέχνει τὸ σκουτάρι του) Δὲν ἔχω νὰ [σκιαχτῶ
Θάνατο ἢ χαλασμό, τί δὲν ἐφάνη
Στὸ Δούνσιναν τοῦ Βίρναμ τὸ ρουμάνι. (Ὅλοι φεύγουν ἐχτὸς τοῦ γιατροῦ).
Ὁ Γιατρὸς—Ἂν ξεφύγω ἀπ' τὸν Δούνσιναν γερὸς
Δὲν πατῶ πλιὰ κι' ἂν θὰ γενῶ χρυσός...

ΕΙΔΟΠΟΙΗΣΗ

Ὁ «Μαῦρος Γάτος» μὲ τὸ ἐρχόμενο φύλλο τελειώνει τὴν πρώτη χρονιά του, μὲ μιὰ ζημία ἀπὸ 2,000 δραχμές. Ὅσοι θέλουν νὰ τόνε λάβουν καὶ τὸ νέο χρόνο, πρέπει νὰ μάθουν ὅτι ἡ συνδρομὴ ἔγινε δέκα (10) δραχμ. καὶ τὸ πρόγραμμα εὐρύτερο.

Ὅσοι θέλουν σειρὲς δεμένες σὲ τόμο, πρέπει νὰ μᾶς τὸ δηλώσουν, γιατὶ δὲν ἔχουμε παρὰ 85 μονάχα. Γιὰ τοὺς συνδρομητὲς θάχουν δέκα δραχμὲς καὶ γιὰ τοὺς ἄλλους 12.

Ὁ «Μ. Γάτος» ἀπὸ τὸ νέο χρόνο θὰ ὀνομαστεῖ «Τέχνη καὶ Γράμματα».

Τὸ περιοδικὸ «Μ. Γάτος», δὲν ἔχει ἀπολύτως καμιὰ σχέση μ' ὁποιοδήποτες κατάστημα ἢ ἄλλο, ποὺ ἔλαχε νὰχει τ' ὄνομά του.

Γ. ΣΚΛΗΡΟΥ.—«ΤΑ ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ»

Νὰ κ' ἕνα νέο, ἀληθινὰ νέο βιβλίο. Εἶναι ἡ πρώτη φορὰ ποὺ γίνεται μελέτη κοινωνιολογικὴ καὶ πολιτικὴ τῆς ἱστορικῆς ἐξέλιξης τοῦ Νεοελληνικοῦ ἔθνους ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς ἀποκατάστασής του (1821) ἴσιαμε σήμερα.

Οἱ ἰδέες ποὺ ἐκφράζει ὁ συγγραφέας δὲν εἶναι ἡ πρώτη φορὰ ποὺ τὶς ἐξέφρασε. Ἡ κεντρικὴ ἰδέα τοῦ βιβλίου εἶναι ἡ ἰδέα τοῦ προηγούμενού του ἔργου «Τὸ κοινωνικό μας ζήτημα». Μὰ εἶναι ἰδέες καὶ μέθοδος πρώτη φορὰν ἐφαρμοζόμενη στὴν Ἑλλάδα γιὰ νὰ μελετηθῇ μιὰ ὡρισμένη ἱστορικὴ περίοδος.

Ἴσιαμε τώρα στὴν Ἑλλάδα κοινωνιολογικὴ καὶ πολιτικὴ σκέψη δὲν ὕπαρχε. Ρωμαντικὴ αἰσθηματολογία ἔμπαινε σὲ χρήση γιὰ τὴν ἐξήγηση κάθε ἱστορικοῦ γεγονότος καὶ κάθε κοινωνικοῦ καὶ πολιτικοῦ φαινομένου. Καὶ μεταφυσικισμὸς πρωτόγονος στὴ σκέψη ἱστοριογράφων καὶ πολιτειολόγων ἔσπρωχνε στὴ θεοποίηση μεμονωμένων κοινωνικῶν στοιχείων, σύμφωνα μὲ τὴν ἀτομικὴ συμπάθεια τοῦ καθενός, μὲ τὰ ὁποῖα ἐπροσπαθοῦσαν νὰ ἐξηγήσουν τὰ ἱστορικὰ καὶ πολιτικὰ ζητήματα, τὴν ἱστορικὴν ἐξέλιξη τῆς νεώτερης Ἑλλάδος καὶ τὸ κοινωνικό της ζήτημα.

Εἶναι 100 χρόνια ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάσταση. ἐγράφηκαν περσσότερες ἀπὸ 10 ἱστορίες τῆς Ἐπανάστασης αὐτῆς, πέρασαν ἀπὸ τὸ Πανεπιστήμιο τόσοι ἱστορικοί, πολλοὶ μάλιστ' ἀπ' αὐτοὺς θεωροῦνται καὶ σπουδαῖοι, ἔχουμε τόσους τώρα, καὶ ὅμως δὲν ἔχουμε παρὰ μόνο τὴ μυθιστορία, ὅπως εἶπε ἄλλοτε ὁ Παλαμᾶς νομίζω, τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασης καὶ ὄχι τὴν ἱστορία της.

Οἱ ὡς τώρα ἱστορικοί μας ἀκοινωνιολόγητοι, ἀφιλοσόφητοι, προκατειλημμένοι ὅτι ἡ Ἐπανάσταση τοῦ 21 εἶναι κάτι ξεχωριστὸ στὸν κόσμο, ὀφειλόμενο στὸν ἐξαιρετικὸ χαραχτῆρα τοῦ Ἕλληνα, ὅτι εἶναι κάτι ποὺ δὲν μποροῦσε παρὰ νὰ γίνει, ἀπὸ θεοῦ διωρισμένο, ὅτι εἶναι ἔργο τῶν ἠθικῶν μονάχα στοιχείων τοῦ λαοῦ καὶ καθόλου τῶν ὑλικῶν, εὕρισκαν ὅλες τὶς πράξες τῶν προσώπων ποὺ ἔδρασαν ἐπαινετές, ὅτι ὅλα τὰ κακὰ ἔκαμαν μονάχα οἱ Τοῦρκοι, καὶ μὴ μπορῶντας νὰ ἰδοῦν τὴν κοινωνικὴ σημασία τῆς Ἐπανάστασης αὐτῆς, ἄρχισαν νὰ κατηγοροῦν συστηματικὰ τὸ δημοκρατικὸ χαραχτῆρα τῶν Συνελεύσεων τῆς Ἐπανάστασης, νὰ παινοῦν συστηματικὰ τὸν Καποδίστρια, νὰ συμφωνοῦν ὅτι χρειαζότανε βασιλεία καὶ μονάρχης, χωρὶς νὰ ἐξετάζουν οὔτε σὲ τί χρωστιώτανε ἡ κίνηση γιὰ τὴ βασιλεία τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, οὔτε σὲ ποιῶν συμφέροντα ἀντιστοιχοῦσε.

Κ' ἐξετάζοντας τὸ κοινωνικὸ ζήτημα τῆς σημερινῆς Ἑλληνικῆς κοινωνίας ἱστορικοὶ καὶ πολιτειολόγοι, ἀνίκανοι νὰ ἐρευνήσουν τὰ βαθύτερα αἴτια τῶν κοινωνικῶν ἀντιθέσεων καὶ τὶς βαθύτερες δυνάμες, ποὺ καθορίζουν τὴν ἐξέλιξη κάθε κοινωνίας, εὕρισκαν πάντοτε διάφορα στοιχεῖα τῆς ἐθνικῆς ζωῆς ποὺ ἐθεωρούσαν ὑπαίτια τῆς σημερινῆς κοινωνικῆς καθυστέρησης τῆς Ἑλλάδας καὶ συμβουλεύανε τὴν ἀλλαγή τους γιὰ νὰ λυθῇ τὸ κοινωνικὸ ζήτημα καὶ

νὰ προοδέψῃ ἡ Ἑλλάδα. Ἔτσι ἄλλοι ἐνόμιζαν τὸ γλωσσικὸ ζήτημα, ὅτι εἶναι ἡ αἰτία τῶν κακῶν, ἄλλοι ἡ ἀδιαφορία τοῦ λαοῦ γιὰ τὴ θρησκεία, ἄλλοι ἄλλα κ' ἕνας καθηγητὴς τέλος—ὁ Καζάζης—εὕρισκε πὼς αἰτία ποὺ ἡ Ἑλλάδα δὲν ἐπροόδεψε εἶναι γιατὶ εἶχε φιλελεύτερο πολίτευμα !

Κανένας ἔτσι δὲν ἐξέτασε τὰ ἱστορικὰ προβλήματα τῆς νεώτερης Ἑλλάδας σὰν προβλήματα κοινωνικά, καὶ ὅλοι ἔμεναν ἱκανοποιημένοι μὲ ταπεινὲς πατριδολογίες λόγων καὶ συγγραμμάτων (Λάμπρος, Καρολίδης, Σωτηριάδης) καὶ ἀντιγραφὲς καὶ πολυγνωμίες χωρὶς δημιουργικὴ γνώμη (Σαρίπολος) νὰ κρίνουν τόσο ζωτικὰ κοινωνικὰ προβλήματα.

Ὁ Γ. Σκληρὸς βαθειὰ μελετημένος, κοινωνιολόγος καὶ ἱστορικὸς—φιλόσοφος ἐπῆρε τὴ νεώτερην Ἑλλάδα σὰ μιὰ περίοδο τῆς ἐξέλιξης τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους καὶ προσπάθησε νὰ λύσῃ τὸ πρόβλημα : ποιῶν παραγόντων ἀποτέλεσμα εἶταν ἡ Ἐθνικὴ ἐξέγερση τοῦ 1821.

Πρὶν ἀρχίσει νὰ λύσῃ τὸ ἱστορικοφιλοσοφικό του πρόβλημα ἐκθέτει τὴ μέθοδο ποὺ ἀκολουθεῖ στὶς ἱστορικές του σπουδές, καὶ ἀπὸ τί ἀποτελιέται αὐτή.

Εἶναι μέθοδος κριτική, θετικὴ καὶ μαρξική. Δηλαδὴ ἀναχωρεῖ ὁ συγγραφέας ἀπὸ τὴ φιλοσοφικὴ πίστη τῆς Ἑγελιανῆς φιλοσοφίας σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία τὰ ἱστορικὰ φαινόμενα δὲν εἶναι κάτι ἀπόλυτο, ξεκάρφωτο καὶ ἀναλλοίωτο, μὰ κάτι σ' ἀκατάπαυστη κίνηση, βρισκόμενο σὰν ἔμβρυο στὴν προηγούμενην ἀπὸ τὴν ἐμφάνισή του ἐποχὴ ποὺ περιέχει καὶ τὴ μελλοντικὴν ἱστορικὴ μορφή της. Τέτοια εἶναι καὶ ἡ Ἑλλ. Ἐπανάσταση. Προσπαθεῖ νὰ βρῇ μέσα στὴν προηγούμενην ἐποχὴ ἀπὸ τὴν Ἐπανάσταση τὰ σπέρματα τῆς γέννησής της. Ἔπειτα ὄντας θετικιστὴς προσπαθεῖ νὰ ἐξηγήσει ὅλα τὰ φαινόμενα της σὰ σχετικὰ τὸ ἕνα μὲ τ' ἄλλο καὶ ἀποτελέσματα ἀλληλοεπιδράσεων.

Καὶ μαρξιστὴς πιστεύοντας στὴν παντοτεινὴ πάλη τῶν κοινωνικῶν τάξεων, προσπαθεῖ μὲ τὸ μαρξικὸ αὐτὸ κλειδὶ τῆς ἱστορίας νὰ βρεῖ ποιᾶς κοινωνικῆς τάξης τὰ συμφέροντα ἐπιβάλανε τὴν Ἐπανάσταση καὶ ποιὰ τάξη ἀπόχτησε τὴν πολιτικὴν ἐξουσία στὴν πολιτικὴ αὐτὴ μεταβολὴ τῆς ἵδρυσης τοῦ ἐλεύτερου Ἑλληνικοῦ Κράτους.

Καὶ βρίσκει ἔτσι ὅτι ἡ Ἐπανάσταση αὐτὴ δὲν εἶταν ἄλλο τίποτε παρὰ μιὰ Ἐπανάσταση μὲ οἰκονομικὴ μορφὴ καὶ ἀστικὸ βάθος. Δὲν ἔπαιξαν ὅμως μικρὸ ρόλο καὶ τὰ ἠθικὰ στοιχεῖα τοῦ Ἔθνους. Οἱ ναυτικοὶ (ἐφοπλιστὲς) καὶ ἔμποροι τῶν νησιῶν ἐπρωτοστάτησαν στὴν Ἐπανάσταση, γιατὶ τὰ συμφέροντά τους τοὺς τὸ ἐπιβάλανε. Ἡ οἰκονομικὴ ζωὴ τοῦ τόπου, τόπου ναυτικοῦ καὶ ἐμπορικοῦ, ὡς ἡ νησιώτικη καὶ παραλιακὴ Ἑλλάδα, εἶταν στὰ χέρια τῶν Ἑλλήνων ἐμπόρων, ἡ οἰκονομικὴ ἐξουσία τοῦ μέρους αὐτοῦ τοῦ Τουρκικοῦ Κράτους εἶταν στὰ χέρια τους, ἐνῶ ἡ πολιτικὴ ἐξουσία εἶταν στὰ χέρια τῶν Τούρκων. Ἡ ἀντίθεση αὐτὴ καὶ τὰ κακὰ τῶν Τούρκων (τῆς φεουδαρχίας τοῦ τόπου) ἐπάνω στοὺς Ἕλληνες, στοὺς ἀστούς, κακὰ ποὺ ἔφερνε ὁ τρόπος τῆς διοίκησης, τῆς φορολογίας, γενικῆς πολιτικῆς κλπ. ἐγέννησαν τὴν Ἐπανάσταση ἢ καλλίτερα τὴν ἰδέα τῆς Ἐπανάστασης. Ἔτσι τ' ἀστικὰ αὐτὰ στοιχεῖα, οἱ ἔμποροι καὶ ναυτικοί, ὠργάνωσαν μὲ μυστικὲς ἑταιρίες (ἑταιρία τῶν Φιλομούσων, Φιλική Ἑταιρία (1814) τὴν Ἐπανάσταση, συνενωμένοι καὶ μὲ τοὺς Ἕλληνες ἐμπόρους τῆς ξενητειᾶς, ἔτσι ποὺ τὰ ἐμπορικά τους γραφεῖα εἶταν τὰ κέντρα καὶ τὰ πρακτορεῖα τῆς ἐπαναστατικῆς δράσης σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα, καθὼς σημειώνει ὁ ἱστορικὸς τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας Ι. Φιλήμων.

Ἡ ἀστικὴ αὐτὴ τάξη τῶν ἐπιχειρηματιῶν καὶ ἐμπόρων τῆς Ἑλλάδας εἶταν τόσο δραστήρια τότες, ποὺ κάθε καλὸς παρατηρητὴς ἔβλεπε πὼς αὐτὴ θὰ ἑτοίμαζε καὶ θὰ εἶταν ἐπικεφαλῆς τῆς Ἐπανάστασης. Ὁ Κοραῆς ἀπὸ τὸ 1803 μιλώντας στὸ Παρίσι στὴν Ἑταιρία «Τῶν παρατηρητῶν τοῦ ἀνθρώπου» γιὰ τὴν κατάσταση τῆς πατρίδας του ἀπόδωσε μεγάλη σημασία στὴν τάξη αὐτὴ καὶ προεῖπε πὼς ἀπὸ κεῖ θὰ βγεῖ ἡ Ἐπανάσταση. Οἱ διανοούμενοι αὐτῆς τῆς τάξης ἔγιναν ὁ ἄλλος στύλος τῆς Ἐπανάστασης. Μὰ ἡ νεώτερη αὐτὴ ἀντίληψη μόνο δὲν ἔφτανε νὰ κινήσει τὸ ἔθνος. Τὸ πολὺ ἔθνος, ἀγρότες, κλῆρος, εἶταν πολὺ πίσω. Γι' αὐτὸ ἡ Ἐπανάσταση ἔλαβε κάποιον ἀριστοκρατικὸ χαραχτῆρα, ἀνόρθωσης τῆς παλαιᾶς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας καὶ τοῦ θριάμβου τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἔτσι παρουσιάζεται μ' αὐτὰ τὰ δυὸ ἀντίθετα ἰδανικά :

Γιὰ τοῦ Χριστοῦ τὴν πίστη τὴν ἁγίαν
Γιὰ τῆς πατρίδας τὴν ἐλευθερίαν.

Τὸ ἔθνος ἐδιάβαζε τὸν Ἀγαθάγγελον κ' ἐπερίμενε τὴν ἐκπλήρωση τῆς προφητείας. Οἱ διανοούμενοι καὶ ἡ ἀστικὴ τάξη ἠλεχτριζόταν ἀπὸ τὴ Γαλλικὴν Ἐπανάσταση.

Ἔτσι τὴ στιγμὴ ποὺ ἔγινε ἡ πολιτικὴ ἀποσύνθεση τῆς Τουρκίας καὶ ἡ ὀργάνωση τῆς Ἐπανάστασης, ἡ Ἐπανάσταση ἐκηρύχτηκε.

Μὲ τὰ οἰκονομικὰ καὶ ψυχολογικὰ αὐτὰ στοιχεῖα προσπαθεῖ ὁ συγγραφέας νὰ ἐξηγήσει τὰ πρῶτα πολιτεύματα τῆς Ἐπανάστασης καὶ τὴν ἀντιδημοκρατικὴ στάση τοῦ Καποδίστρια.

«Ἡ ἰδεολογία τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασης» γράφει, «εἶταν ἀρκετὰ συγκεχυμένη. Οὔτε ἦταν καθαρὰ ἀριστοκρατικὴ ὅπως ἡ ἰδεολογία τοῦ Βυζαντίου, οὔτε καθαρὰ ἀστική, ὅπως ἦταν ἡ ἰδεολογία τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως καὶ τῶν ἄλλων ἐν γένει ἀστικῶν κινημάτων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης (Ἱσπανία, Πορτογαλλία, Ἰταλία κλπ.). Ἦταν ἕνα περίεργο μῖγμα κατὰ τὸ ἥμισυ ἀριστοκρατικὸ-θρησκευτικὸ καὶ κατὰ τὸ ἥμισυ ἀστικο-πατριωτικὸ συνοδευόμενο καὶ μὲ ἐνθουσιώδεις ἀόριστες φράσεις γιὰ τὸ ἀρχαῖο ἑλληνικὸ μεγαλεῖο. Ἀφ' ἑνὸς οἱ ἄνθρωποι τῆς Ἐπανάστασης ἐπολεμοῦσαν ὑπὲρ τῆς θρησκείας των καὶ νοερῶς ἐφέροντο στὰ Βυζαντινὰ ἀριστοκρατικὰ μεγαλεῖα, μὲ βασιλῆάδες καὶ κλήρους ἐπὶ κεφαλῆς—πράμα ποὺ ἦτανε καθαρὰ ἀριστοκρατικό, πατριαρχικό. Ἀφ' ἑτέρου πάλιν ἐμάχοντο γιὰ τὴν ἀνεξαρτησία τῆς πατρίδος τους, γιὰ τὴν ἐλευθερία τοῦ ἀτόμου τους, καὶ παραδέχτηκαν ὡς πολίτευμά τους τὸ συνταγματικὸ (1822), πράμα πάλιν ὁλότελα ἀστικό».

Τὴν ἀκαθόριστην αὐτὴν ἰδεολογίαν ἐξηγεῖ ὁ συγγραφέας, ὡς ἀποτέλεσμα τῶν ἰδιαιτέρων ἱστορικῶν καὶ κοινωνικῶν συνθηκῶν στὶς ὁποῖες βρισκότανε τότε τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος ποὺ καὶ γεωγραφικῶς ἀκόμα μπορεῖ νὰ καθο-

ριστοῦν. Τὰ νησιὰ εἶταν τὸ καθαρώτερο ἀστικὸ στοιχεῖο καὶ μὲ τὴν καθαρώτερην ἀστικὴ (μπουρζουαζική) ψυχολογία, καὶ μὲ πολιτικὴν ἰδεολογία δημοκρατική. Ἡ παρατήρηση αὐτὴ τοῦ Σκληροῦ εἶναι πολὺ ἀληθινὴ καὶ βεβαιομένη στὴν ἱστορία. Καθὼς παρατηρεῖ ὁ κοινωνιολόγος Oppenheimer σὲ τόπους ἐμποροναυτικοὺς τὸ δημοκρατικὸ πνεῦμα ἀναπτύσσεται περισσότερο. Ὁ συντηρητισμὸς τῆς καθηστικῆς γεωργικῆς ζωῆς δὲν ὑπάρχει καὶ ἡ οἰκονομικὴ κυριαρχία τῶν γαιοκτημόνων ποὺ δημιουργεῖ τὸ ἀπολυταρχικὸ πνεῦμα, δὲν ὑπάρχει. Μὲ τὴ θεωρίαν αὐτὴ ὁ κοινωνιολόγος αὐτὸς ἐξηγεῖ στὸ μικρό του βιβλίο πολιτικῆς φιλοσοφίας «Τὸ Κράτος» τὸ δημοκρατικὸ πολίτευμα τῶν ἀρχαίων Ἀθηναίων καὶ γενικὰ τὸ δημοκρατισμὸ τοῦ Ἰωνικοῦ πολιτισμοῦ.

Ὁ Μωριὰς τόπος γεωργικὸς εἶταν περισσότερο συντηρητικός. Οἱ προύχοντες καὶ κοτζαμπασῆδες τῆς Πελοπόννησος δὲν ἤθελαν τὸ δημοκρατισμὸ τῶν πρώτων πολιτευμάτων (Σύνταγμα 1822).

Ἡ Ρούμελη τόπος ἀντάρτικος καὶ ρωμαντικοῦ ἁρματωλισμοῦ δὲν εἶχε σταθερὴν ἰδεολογία κ' ἐζοῦσε σ' ἕνα «πολιτικὸ ἐπαμφοτερισμὸ» ὅπως τὸν ὀνομάζει ὁ συγγραφέας.

Ἡ ἐπικράτηση τοῦ Πελοποννησιακοῦ πνεύματος κάνει ὅλο καὶ συντηρητικώτερη τὴν πολιτικὴ κατεύθυνση τῆς νεώτερης Ἑλλάδας καὶ τὰ πολιτεύματα.

Ἐδῶ ἴσως ὁ συγγραφέας θὰ μποροῦσε περισσότερο νὰ ἐπιμείνει, στὴν ἐπιρροὴ τῶν κοτζαμπασήδων καὶ νὰ τὴν ἀναλύσει περισσότερο. Καὶ ἀρτιώτερο θᾶταν τὸ βιβλίο καὶ δίδαγμα περισσότερο θᾶχε γιὰ τὸ μέλλον. Ἀκόμα, νομίζω, ὅτι στὸν καθορισμὸ τοῦ πολιτεύματος καὶ τῆς πολιτικῆς σύνθεσης τῆς Ἑλλάδας μποροῦσε νὰ λάβει ὑπ' ὄψη του δύο στοιχεῖα ἀκόμα ὁ συγγραφέας, ποὺ κατὰ τὴ γνώμη μας εἶναι πολὺ σπουδαῖα. Πρῶτο: τὴν ξενικὴν ἀνάμιξη τῆς μοναρχικῆς Εὐρώπης στὰ ἑλληνικὰ πράματα, τις ἀπαιτήσές της καὶ τοὺς ὅρους ποὺ καθώριζε. Εἶναι γνωστὲς οἱ ὑπόδειξές της καὶ ἀκόμα ἡ βία της, ἡ οἰκονομικὴ βία, ποὺ ἐξασκοῦσε μὲ τὰ δάνεια, ποὺ ἔδωσε, τὰ τελευταῖα μάλιστα μὲ τὸν ὅρο νᾶχει βασιλέα ἡ Ἑλλάδα. Τὸ ζήτημ' αὐτὸ τῶγιξαν ὅλοι οἱ καλλοὶ ἱστορικοὶ καὶ εἰδικώτερα ὁ ἱστορικὸς τῆς διπλωματικῆς ἱστορίας τῆς Ἐπανάστασης Α. Πρόκες-Ὄστεν καὶ τελευταῖα ὁ Isambert (L'independance Grecque et l'Europe). Δεύτερο στοιχεῖο εἶναι ἡ ψυχολογικὴ μεταβολὴ τῶν Ρουμελιωτῶν ἀφοῦ ἅρπαξαν τὰ περισσότερα χτήματα τῶν Τούρκων.

Ὅπωσδήποτε καὶ μ' ὅλ' αὐτὰ ἡ δράση τοῦ Καποδίστρια εἶταν πολὺ ἀπολυταρχική, περισσότερο ἀπ' ὅτι ἔπρεπε.

Ὁ Καποδίστριας συντηρητικὸς ἀπὸ φυσικό του, ἀναθρεμμένος στὴν ἑνετικὴν ἑφτανησιακὴ ψυχολογία, καὶ μὲ τὴν ἀτμόσφαιρα τῶν διπλωματικῶν γραφείων τῆς Ἱερῆς Συμμαχίας δὲν εἶταν ὁ κατάλληλος γιὰ τὴν ἐποχή. Σὲ τόπο φτωχὸ κ' ἐπαναστατημένο, διψασμένον ἐλευτερία, μονάχα ὁ πατριωτισμὸς δὲν ἀρκεῖ, χρειάζεται καὶ συγχρονισμὸς πολιτικός. Γι' αὐτὸ κατηγορεῖ δίκαια τὸν Καποδίστρια καὶ δείχνει τὴν ἀνικανότητά του καὶ τὸ κακὸ ποὺ ἔκαμε στὸ ἔθνος προετοιμάζοντας ἄθελα τὴν Ὀθωνικὴν ἐποχή.

Μ' αὐτὰ τὰ διδάγματα ἐξετάζει τὴν ἐποχὴ τοῦ Ὄθωνα καὶ τοῦ Γεωργίου. Σὲ τόπο ὀπιστοδρομημένο καὶ δύσκολο στὴν πρόοδο καὶ στὴ μεταβολὴν οἰκονομικῶν συνθηκῶν, πολιτικὸς βίος ἐπηρεαζότανε σχεδὸν μονάχα ἀπὸ ἐξωτερικὲς ἐπίδρασες. Στὸ σημεῖο αὐτὸ θὰ ἔπρεπε ἀκόμα νὰ ἐπιμείνει περισσότερον ὁ συγγραφέας. Πιστεύω ἀκλόνητα πὼς ἡ πολιτικὴ ζωὴ τῆς Βαλκανικῆς σχεδὸν ἀποκλειστικὰ τοῦ λάχιστον ἴσιαμε τὸ 1890 ἐπηρεάστηκε ἀπὸ τὴ θέληση τῶν Μεγάλων Δυνάμεων. Καὶ ἡ γεωγραφικὴ θέση κάθε Βαλκανικοῦ Κράτους καθόριζε τὴν πολιτική. Στὴ Σερβία καὶ Βουλγαρία ἴσιαμε τὸ 1900 σχεδὸν τὰ ρωσσικὰ κόμματα ἐκυριαρχοῦσαν. Σ' ἐμᾶς ἐνωρὶς καὶ τὸ ρωσσικὸ κόμμα τοῦ Μεταξᾶ καὶ τὸ Γαλλικὸ τοῦ Κωλέττη καὶ Δεληγιώρκη ἔχασαν τὴν ἐπιρροή τους. Τὸ Ἀγγλικὸ κόμμα ἐπικράτησε καὶ ἡ ἀγγλόφιλη πολιτικὴ ὁριστικῶς ἀπὸ τοῦ Γεωργίου καὶ ὁριστικότερα ἀπὸ τοῦ Τρικούπη.

Οἱ ἐσωτερικώτερες πολιτικὲς μεταβολὲς ἀκολούθησαν σχεδὸν τὸν Ἀγγλικὸ πολιτισμό. Ὁ ἀληθινὸς κοινοβουλευτισμὸς ἐμπῆκε σὲ μᾶς ἀφοῦ ἐθριάμβεψε στὴν Ἀγγλία (Τρικούπη—θεωρία τῆς δεδηλωμένης).

Τὰ Βαλκανικὰ πολὺ λίγο σκέφτηκαν γι' ἀνεξάρτητη καὶ σὲ βαλκανικὴ συνένωση πολιτική. Σπάνια εἶναι τὰ παραδείγματα (τοῦ Κουμουνδούρου λίγο μὲ τὴ Σερβία, Σταμπούλωφ καὶ Τρικούπη).

Ἡ νεώτερη οἰκονομικὴ ζωὴ μπαίνει μονάχα κατὰ τὸ 90 καὶ κατόπι. Ὁ Τρικούπης τῶνοιωσε καλλίτερα ἀπὸ κάθε ἄλλον. Ἡ προστατευτικὴ φορδολογία τῆς βιομηχανίας ἡ σιδηροορομική του πολιτικὴ καὶ ἄλλα, τὸ δείχτουν καθαρά.

Τὸ κοινωνικὸ πρόβλημα ἀρχίζει νὰ φαίνεται καθαρώτερο, ὅσο ποὺ μπαίνουμε στὴ συνειδητή του πάλη τῶν τάξεων, ποὺ βλέπουμε σήμερα στὰ μάτια μας.

Σταματάω ἐδῶ. Ὁ συγγραφέας κρίνει καὶ τὴν μετεπαναστατικὴ (1909) ἐποχὴ τῆς Ἑλλάδας, τὸ Βενιζέλο καὶ τὴν τελευταία πολιτικὴ κρίση Βενιζέλου-Κωσταντίνου.

Προτιμῶ νὰ μὴν μπῶ στὴν περίοδον αὐτή, γιατὶ σὰν σύγχρονος δὲ θὰ μπορέσω νὰ κρίνω μὲ ἀπόλυτην ἀμεροληψία καὶ ἱστορικὴν ἀκρίβεια. Τοῦτο μονάχα παρατηρῶ νομίζω ὅτι ὁ συγγραφέας δείχνει κάποιαν ὑπερβολὴ στὴν κρίση του γιὰ τὸ Βενιζελικὸ ἔργο καὶ ἂν καὶ μαρξιστής ἔχει λίγη πίστι στὸ σοσιαλιστικὸ κίνημα.

Αὐτὸ εἶναι τὸ ἔργο μὲ λίγα λόγια. Ὁ συγγραφέας ἀνοίγει νέο δρόμο σπουδῆς τῆς Ἑλληνικῆς ζωῆς καὶ σὲ μέθοδο καὶ σὲ ἐργασία. Κρίμας ποὺ πέθανε καὶ ἄφησε τὸ ἔργο του μισοτελειωμένο. Κανένα δὲ βλέπω στὸ ὕψος του καὶ στὴν ὀρεξή του γιὰ μελέτη καὶ ἐργασία. Ἂς ἐλπίσουμε ποὺ μὲ τὴ σημερινὴ κοινωνικὴ κίνηση καὶ τὴν ὁρμὴ ποὺ τὸ Σοσιαλιστικὸ Ἐργατικό μας κόμμα ἀνάλαβε νὰ ὑψώσει καὶ ὁδηγήσει τὸ προλεταριᾶτο τῶν ἐργατῶν καὶ τῶν διανοουμένων, θὰ βγοῦν καὶ στὸν τόπο ἀληθινώτεροι ἐπιστήμονες καὶ μελετητὲς τῆς ἱστορίας, καὶ τῆς κατάστασης τοῦ Ἔθνους μας.

Α. Δ. ΣΙΔΕΡΙΣ

ΙΩΣΙΑ ΚΑΡΝΤΟΥΤΣΗ

ÇA-IRA

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ

Στὸ σύντομον σὐτὸ σημείωμα ποὺ νομίσαμε καλὸ νὰ προτάξουμε στὸ ἔργο τοῦ μεγάλου Καρντούτση τὸ ὁποῖο μεταφράσαμε στὸ πεζό, γιατ' εἶταν ὑπερβολικὰ δύσκολη ἡ ἔμμετρη μετάφρασή του, θὰ θίξουμε μονάχα τὰ ὑποβοηθητικὰ σημεῖα γιὰ κεῖνον ποὺ θὰ θελήσει νὰ τὸ μελετήσει. Ἔτσι κι' ὅλας ἡ μετάφραση ἔγινε πιστή, σὲ τρόπο ποὺ νὰ μπορεῖ ὅποιος θελήσει, νὰ διαβάσει μὲ τὴ βοήθεια της τὸ ἰταλικὸ κείμενο καὶ νὰ τὸ χαρεῖ στὸ πρωτότυπο.

Πρὶν ὅμως κανένας καταπιαστεῖ νὰ διαβάσει τὰ δώδεκα αὐτὰ σονέττα, πού, ἀνάμεσά τους, περνάει ὁλάκερη ἡ Γαλλικὴ Ἐπανάσταση, εἶναι ἀνάγκη νὰ ρίξει μιὰ ματιὰ στὴν ἱστορία τῆς ἐποχῆς, γιατὶ ὁ Ποιητὴς γράφοντάς τα τὴν εἶχε ζωντανὴ στὴ φαντασία του, καὶ τὴν ὑποθέτει γνωστὴ καὶ στοὺς ἀναγνῶστες του.

Τὰ δώδεκα, λοιπόν, σονέττα τοῦ «Ça-Ira», εἶναι τὰ κυριώτερα σημεῖα τῆς ἐπανάστασης ἐκείνης, μ' ὅλες τὶς βαρβαρότητες καὶ τὶς εὐγένειές της, τὶς ὑψηλοφροσύνες της, μὰ καὶ τὶς χυδαιότητές της. Καὶ ἀμερόληπτος ὁ Ποιητὴς καὶ ἀδίσταχτος, παρουσιάζει τὰ γεγονότα, ἀπ' ὅπου βγαίνει καθαρότατος ὁ ὕμνος γιὰ τὰ ἰδανικὰ τῆς Ἐπανάστασης ἐκείνης, γιὰ τοὺς λαϊκοὺς ἥρωες, γιὰ κείνους ποὺ πέθαιναν γιὰ νὰ δώσουν τὴν ἐλευθερία στὸ σκλαβωμένον ἀνθρωπο ἀπὸ Φαιουδαρχία.

Τὸ ποίημα ἀρχίζει ἀπὸ τὴν κρισιμώτερη στιγμὴ τῆς Ἐπανάστασης.

Οἱ Πρῶσσοι κρατοῦσαν τὴ μισὴ Γαλλία κ' ἐπανηγύριζαν μέσα στὸ Βερντέν, τὸ Λονβὶ εἶχε ὑποταχτεῖ καὶ ὁ κρότος τῶν κανονιῶν ἀπὸ τὸ Βαλμὶ ἀκούοτανε στὰ τείχη τοῦ Παρισιοῦ, καὶ γεννοῦσε τὴ σύγχυση καὶ τὸν τρόμο.

Τὰ τείχη τοῦ Τουλλερὶ εἴχανε ἀκόμα τὰ σημάδια τῆς ἐπίθεσης κ' εἴτανε γιομάτα καπνοὺς καὶ γκρεμίσματα, καὶ ὁ λαὸς τοῦ Παρισιοῦ ὁ πεινασμένος, εἶχε μεθύσει μὲ μανία ἀνθρωποχτονίας. Ἡ Abbadia εἴτανε γιομάτη μὲ καταδικασμένους σὲ θάνατο. Καὶ ὡς τόσο ἡ Συνέλεψη, ἀνάμεσα στὶς τρικυμισμένες συζήτησες, ἔπερνε ἀπόφασες κ' ἔστερνε ἐπικουρίες, ἐνῶ ὁ Ντουμούριεζ ὁ προδότης, ἀπαντοῦσε μὲ τὸ ἀλαζονικό του γράμμα κ' ἐπερνοῦσε πρὸς τοὺς Αὐστριακοὺς κ' ἐρχότανε ἐνάντίον τοῦ Παρισιοῦ.

Τὰ πάντα βρισκότανε σὲ δύσκολη θέση, καὶ ὁ Ποιητὴς πρὶν ὑμνήσει τὸ κατανίκημα τῆς ὕψιστης δοκιμασίας, μᾶς δίνει σὲ κυρίαρχες εἰκόνες τὴν περιγραφὴ τῆς κατάστασης. Ὁ ὕμνος καὶ ὁ ἐξαγνισμὸς γιὰ κάθε ταπεινότητα παρουσιάζεται κυρίαρχος μὲ τὸ τέλος τοῦ ποιήματος, σὰν ὁ ἁρμονικὸς ἦχος ποὺ βγαίνει ἀπὸ μιὰ πολύχορδη συμφωνία, τελείως ἐνορχιστρουμένη.

Ἡ οἰκονομία τῆς ὕλης, ἡ δύναμη τῆς φράσης, ἡ ἐσωτερικὴ σύνδεση τῶν φαινομενικὰ ἀνεξάρτητων σονέττων, εἶναι ἀξιοθαύμαστη, καθὼς καὶ ἡ τεράστια συντομία, ποὺ μποροῦσε νὰ καταντήσει σὲ ξερὰ ἱστορικὰ σημειώματα.

Τὸ ποίημα ποὺ χαραχτηρίστηκεν ἀπὸ τὸν Ἐδουάρδο Σκαρφόλιο σωστὰ σὰν ὁ νέος τρόπος τοῦ Ἔπους, πρωτοδημοσιεύτηκε τὸ 1883 ἀπὸ τὸν ἐκδότη Summaruga.

ΣΟΝΕΤΤΟ Ι.

Στῆς Βοργόνιας τοὺς λόφους καὶ στοῦ Μάρνη τὴν κοιλάδα λάμπει ὁ ἥλιος, χαρούμενος ἐπάνω στοὺς τρύγους: τ' ἀναπαμένα πικαρδικὰ ἐδάφη προσμένουν τ' ἀλέτρι νὰ τὰ καλέσει σὲ νέα καρποφορία.

Μὰ τὸ κοπίδι καθὼς τσεκοῦρι πέφτει θυμωμένο ἐπάνω στὰ κλήματα, καὶ θαρρεῖς ποὺ στάζει αἷμα: στὸ δειλινὸ τὸ ρόδινο ρίχνει τὸ πλανεμένο βλέμμα ὁ ζευγουλᾶς στοὺς χέρσους καὶ τοὺς ἔρημους τοὺς τόπους, καὶ τὴ βουκέντρα σεῖ στὰ βώδια ποὺ μουκρίζουν, καθὼς νὰ σειοῦσε ἀκόντιο, καὶ χουφτώνει τὴ χερολάβα κράζοντας: «Ἐμπρὸς Γαλλία, ἐμπρός»!

Τρίζει τὸ ἀλέτρι στὰ σκληρὰ τ' αὐλάκια: καπνίζει ἡ γῆ: θολώνεται ὁ ἀγέρας ἀπὸ τὰ σηκωνόμενα φαντάσματα ποὺ ἀποζητοῦν τὸν πόλεμο.

ΙΙ

Εἶναι τῆς κουρασμένης γῆς τὰ παιδιὰ ποὺ ἀνεβαίνουν ὁπλισμένα τὶς ἰδανικὲς κορυφές, οἱ γαλάζιοι, οἱ λευκοὶ καὶ οἱ κόκκινοι ἱππότες ποὺ ἀπὸ τὸ λαϊκὸ ἐπίπεδο ἡ Πατρίδα παρουσιάζει.

Κ' ἐσύ, Κλέμπερ, μὲ τὰ μπερδελὰ τὰ φρύδια, λιοντάρι βρυχάμενο στὶς πρῶτες γραμμές, κ' ἐσύ, δρόμε ἀστραφτερὲ στὴ μέση ἀπ' τοὺς κιντύνους, λάμψη ἀπὸ νιότη, ὑπέρτατε Χός. Ὁ Ντεζὲξ ποὺ διαλέει γιὰ τὸν ἑαυτό του τὸ καθῆκον καὶ χαρίζει σ' ἄλλονε τὴ δόξα, καὶ τὸ τρικυμισμένο κῦμα τοῦ Μυρᾶ ποὺ χτυπιέται μ' ἕνα στέμμα, καὶ ὁ Μαρσὼ ποὺ στὸν ἀχτιδοβόλο θάνατο ἀπαρατάει ἀγνὸς τὰ εἴκοσι ἑφτά του χρόνια, σὰν σὲ χαμογελούσας νύφης τὴν ἀγκάλη.

ΙΙΙ

Ἀπὸ τὸ Τουλιερὶ τὸ ἔνοχο τῆς Κατερίνας, ὅπου ὁ Λουδοβῖκος ἐγονάτισε στοὺς παπάδες, καὶ στοὺς βρεττανοὺς ἱππότες ἡ Βασίλισσα ἐμοίραζε χαμόγελα, δάκρυα καὶ μυστικά, ἀνάμεσα στὴν πνιχτικὴ τοῦ δειλινοῦ κατάχνια σηκώνεται, μὲ κινήματα μήτε λυπητερά, μήτε χαρούμενα, μιὰ μορφή, καὶ τὸ ἀδράχτι στρίβει καὶ κατεβάζει καὶ τὴ ρόκα βυθίζει ψηλὰ στοὺς πλανίτες.

Καὶ κλώθει, καὶ κλώθει, καὶ κλώθει. Ὅλα τὰ βράδια στὸ φῶς τῆς σελήνης καὶ τῶν ἄστρων ἡ γρηὰ κλώθει καὶ δὲν κουράζεται ποτέ.

Ὁ Μπρούνσβικ πλησιάζει, κ' ἐμπρὸς ἀπ' τὸ στρατό του ἡ φούρκα: μὰ γιὰ νὰ φουρκίσει αὐτὸ τὸ ἐπαναστατημένο πλῆθος τῆς Γαλλίας χρηάζεται ἀκόμα πολὺ σκοινί.

IV

Σὰν ἀπὸ τὸν οὐρανὸ πέφτουν ὁ ἕνας πίσω ἀπὸ τὸν ἄλλον οἱ ἀγγελιαφόροι τῆς δυστυχίας. Τὸ Λονβὶ ἔπεφτε. Καὶ οἱ φυγάδες τῆς ταπεινῆς παράδοσης σωριάζονται σκονισμένοι στὴ Συνέλεψη.

—«Εἴμαστε σκορπισμένοι ἀπάνω στὰ τείχη: μόλις σὲ κάθε δυὸ κανόνια βρισκότανε κ' ἕνας ἄνθρωπος: ὁ Λαβέρ-

νιε ἀφανίστηκε ἀπὸ τὸν τρόμο : τὰ ὅπλα ἐχάναν. Τί μποροῦσε περσότερο νὰ γένει ;»

—«Νὰ πεθάνετε» ἀπάντησε ἡ Συνέλεψη καθισμένη. Στάζουν ἀπὸ κεῖνα τὰ ξεραγκιασμένα πρόσωπα παράξενα δάκρυα : καὶ ἀναχωροῦν μὲ τὸ μέτωπο χαμπηλωμένο.

Στὸν οὐρανὸ περνάει ἡ μεγάλη ὥρα τοῦ κιντύνου, χτυπάει μὲ τὰ φτερὰ ἀλάργα τὶς καμπάνες : ὦ λαὲ τῆς Γαλλίας, βοήθα, βοήθα !

V

Ἀκοῦτε, ἀκοῦτε, ὦ πολῖτες. Ἐχτὲς τὸ Βερντὲν ἄνοιξε τὶς πύλες του στὸν ὀχτρό : οἱ ἄτιμες γυναῖκες του δίνουν στοὺς ξένους βασιλιάδες ἄνθη καὶ ὑποδέχονται τὸν Ἀρτουά,καὶ προπίνοντας μὲ τὰ λευκὰ καὶ τὰ ἐλαφριὰ κρασιά χορεύουν μὲ τοὺς οὐλάνους καὶ μὲ τοὺς αὐλικούς. Βερντέν, ταπεινὴ τῶν κουφετάδων χώρα, ὕστερ' ἀπὸ τὴν ἀτιμία σὲ σένα ἂς πέσει ὁ θάνατος !

Μὰ ὁ Μπορεπὲρ ὕστερ' ἀπὸ τὴν τιμὴ καὶ τὴ ζωὴν ἀρνιέται, καὶ ρίχνει τὴν ψυχή του γιὰ πρόκληση στερνὴ στὰ γεγονότα, στὸ μέλλον καὶ σὲ μᾶς.

Οἱ ἥρωες οἱ ἀρχαῖοι ἀπὸ τὸν οὐρανὸ τὴν ὑποδέχονται, καὶ ὁ κόσμος ὁ ἀγέννητος ἀκόμα μᾶς φωνάζει : «Ὦ λαὲ τῆς Γαλλίας, βοήθα, βοήθα».

VI

Μαύρη σημαία ἐπάνω στὸ Δημαρχεῖο «Πίσω», λέει στὸν ἥλιο καὶ στὴν ἀγάπη: ξεσπάει στὴν ἄγρια σιωπὴ τὸ κανόνι ἀπὸ στιγμὴ σὲ στιγμὴ συμβουλευτικό.

Ὅμιλος σοβαρὸς ἀρχαίων ἀγαλμάτων μοιάζει ὁ λαὸς κάτου ἀπὸ τὶς εἴδησες ποὺ ξατρέχονται μὲ τὶς ὧρες:—«Γιὰ νὰ ζήσει ἡ Πατρίδα σήμερα πεθαίνουμε».

Στὴ θέα τοῦ Νταντών, χλωμοῦ, τεράστιου, περνοῦνε μανιασμένες γυναῖκες ποὺ κυνηγοῦνε τὰ ξυπόλυτα παιδιὰ τὰ ὁπλισμένα μονάχα μὲ θυμό.

Ὁ Μαρὰ βλέπει στὸν ἀγέρα σκοτεινὰ πλήθη ἀνθρώπινα, ποὺ περνᾶνε μὲ ὑψωμένα μαχαίρια, καὶ βρέχει αἷμα ὅπου διαβοῦνε.

VII

Μιὰ κακόμορφη δρουϊδικὴ ὀπτασία κατεβαίνει στὰ πνέματα καὶ τὰ τυραννεῖ : ἀπὸ τοὺς παπικοὺς πύργους τῆς Ἀβιντὸν σίφουνας πνέει ἀπὸ θολὴ μανία.

Ὦ πάθος τῶν Ἀλμπιγκέζων, ὦ ἀργοδιάβατο εὐγενικὸ πάθος τῶν Οὐγονότων, τὸ αἷμα σας κοχλάζει καὶ βράζει καὶ μεθάει τὶς καρδιὲς μὲ χαμό.

Νά, ἡ ποινὴ καὶ τὸ φριχτὸ κριτήριο ποὺ μπάζει ἀπὸ τεράστια σκιὰ τὸ νέον αἰῶνα ! Ὦ εἰσαι ἡ Γαλλία ἐσύ, λευκὸ κοράσι, ποὺ ἐπάνω στὸν τρεμάμενο πατέρα σηκωνόμενη ψηλὰ γιὰ ν' ἀσκουρμαστεῖς καὶ νὰ σώσεις, πίνεις μὲ πρόθυμο χέρι τὸ αἷμα τῶν δικῶν σου σὲ ξεχειλισμένο ποτῆρι.

VIII

Κλαῖνε τὰ ποτάμια καὶ μουρμουρίζουνε οἱ δροσεροὶ ἀνέμοι ἐπάνω στὰ γενέθλια βουνὰ τῆς Σαβόγιας. Ἐδῶ ἀχοὶ ἀπὸ σίδερα καὶ τόνοι ἀπὸ μανία. Κυρία τῆς Λαμπάλε, στὴν Ἀμπαντία.

Καὶ κείτεται, ἀνάμεσα στὰ ξέπλεκα μαλλιά, γυμνὸ κορμὶ καταμεσὶς τοῦ δρόμου· κ' ἕνας κουρέας τὰ ζεστὰ μέλη ἀκόμα, μὲ τὰ αἱματόβαφά του χέρια ἀνοίγει καὶ ἐξετάζει.

Πόσο μαλακιὰ καὶ λευκή, καὶ πόσο εἶναι λεπτή! Ἕνας κρῖνος ὁ λαιμός, καὶ τὸ μικροῦτσικο στόμα μοιάζει μὲ γαρύφαλο στὴ μέση ἀπ' ἀνθοδέσμη.

Ἐμπρός, μὲ τὰ ὡραῖα γαλανά, ἐμπρὸς σγουρομαλλοῦσα, στὸ Τέμπλο ! Στὴ βασίλησσα τὴν καλημέρα τοῦ θανάτου ἂς πᾶμε νὰ δώσουμε.

IX

Ὦ ! ὄχι ποτὲ βασιλιᾶς τῆς Γαλλίας δὲν ἐχαιρετίστηκε ἀπὸ τόσο πλῆθος κατὰ τὴν ἔγερσή του ! Ὁ σκοτεινὸς πύργος σ' ἐκεῖνο τὸ θόρυβο φαίνεται νυχτερινὸ πουλὶ πλανεμένο κατὰ τὸ μεσημέρι.

Ἐκεῖ ἐκατέβηκε τὸ μεσαιῶνα τὸ βέβηλο χέρι τοῦ Φιλίππου τοῦ ὡραίου, ἐκεῖ πέφτει τοῦ τελευταίου Τεμπλάρη ἐπάνω στὸν τελευταῖο Καπέτο σήμερα ἡ πρόσκληση.

Νά, μουγκρίζει ἡ φοβερὴ συνοδεία· τὸ ἀγέρωχο κεφάλι κυματίζει ἀπάνω στὴ λόγχη, καὶ χτυπάει στὰ παραθύρια. Καὶ ὁ βασιλιᾶς σκυμμένος ἀπὸ τὰ παραθύρια τοῦ δυστυχισμένου ἀνάχτορου κυττάζει τὸ λαὸ καὶ ἀπὸ τὸ Θεὸ ζητάει συχώρεση γιὰ τὴ νύχτα τοῦ ἁγίου Βαρθολομαίου.

X

Μὲ τὸ ποδοβολητὸ τῶν βαρβάρων ἀλόγων, ἐξύπνησε λοιπὸν ἀπὸ τὸν τάφο ὁ Βαγιάρδος ; Καὶ ἐπάνω στὶς γλυκειὲς κοιλάδες τῆς Ὀρλεάνης, ἡ Πουλτσέλα ξαναστηλώνει τὴ σημαία της ;

Ἀπὸ τὴν ἀψηλὴ Σόνα καὶ ἀπὸ τὸν ἀνεμόδαρτο Γκάρδο, ποιὸς ἔρχεται τραγουδώντας μὲς ἀπὸ τὰ κακοφτιαγμένα χαρακώματα, φραγμένα μὲ κομμένα δέντρα; Εἶναι ὁ δυνατὸς Βερσιγκεντόριξ μὲ τοὺς κόκκινους Γαλλάτες του ;

Ὄχι· ὁ Ντουμούριετζ, ὁ προδότης, στὴν καρδιὰ ξυπνάει τὸ πνέμα τοῦ Κοντέ: ἐπάνω στὸ στρατιωτικὸ χάρτη ρίχνει ἕνα φλογερὸ βλέμμα, καὶ μιὰ σειρὰν ἀπ' ἄγνωστους λόφους δαχτυλοδείχνοντας, «Νὰ» εἶπε «ὦ νέα Σπάρτη, οἱ εὐτυχισμένες Θερμοπύλες τῆς Γαλλίας».

XI

Ἐπάνω στοὺς λόφους τῆς Ἀργόνας σηκώνεται ἡ αὐγὴ σκοτεινή, ὀγρὴ καὶ βουρκωμένη. Ἡ τρίχρωμη βρεγμένη στὸ μύλο τοῦ Βαλμί, τοῦ κάκου ἀποζητάει ἥλιο καὶ ἀγέρα.

Στάσου, στάσου ἄσπρε μυλωνᾶ. Σήμερα ἡ μοῖρα ἀλέθει γιὰ τὸ μέλλον τὸ ἐρχόμενο, καὶ ὁ πολιτικὸς ξυπόλυτος στρατὸς δίνει μὲ τὸ αἷμα του τὴν κίνηση στὴ ρόδα.

«Ζήτω ἡ Πατρίδα», ὁ Κέλερμαν, μ' ὑψωμένη τὴ σπάθα ἀνάμεσα στὰ κανόνια, φωνάζει, κλεῖστε τῶν σανκουλότων τὶς ἐπικὲς τὶς φάλαγγες.

Ἡ μαρσιλιέζα ἀνάμεσ'ἀπὸ τὶς κανονιὲς πετάει, ἀρχάγγελος τῆς νέας ἐποχῆς, ἀπὸ τὰ βαθειὰ δάση τῆς Ἀργώνας.

XII

Προχωρεῖτε, ὦ παιδιὰ ἐκλεχτὰ τῆς πατρίδας, μὲ τὴν ἁρμονία τῶν τραγουδιῶν καὶ τῶν κανονιῶν, ἡ μέρα τῆς δόξας σήμερα ἄνοιξε τὰ κόκκινα φτερὰ στὸ χορὸ τῆς ἀντρείας

Γεμάτη ἀπὸ τρομάρα καὶ ἀπὸ σύγχιση εἶναι ἡ στράτα τοῦ γυρισμοῦ στὸ βασιλιᾶ τῆς Πρωσσίας : ξαναδιώχνει τοὺς μετανάστες στὶς ἄτιμες ἐξορίες ἡ πεῖνα,τὸ κρύο καὶ ἡ δυσεντερία.

Πελιδνὴ ἐπάνω σ' ἐκείνη τὴ μεγάλη λίμνη ἀπὸ λάσπη λάμπει ἡ δύση, οἱ λόφοι μ' ἕνα ντροπαλὸ γέλοιο ἐγκίζουνε τὴ δόξα.

Καὶ ἀπὸ ἕναν ὅμιλο ταπεινῶν βγαίνει ὁ Βολφάγκος Γκαῖτε λέγοντας : «Στὸν κόσμο σήμερ' ἀπ' αὐτὸ τὸν τόπο ἀρχίζει ἡ νέα ἱστορία».

Μεταφρασ. *Γ. Σ.*

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ ΣΤΟ «ÇA—IRA».

Σονέττο I·

Ça—Ira, εἶναι ἡ ἀρχὴ τοῦ λαϊκοῦ τραγουδιοῦ ποὺ τραγουδιότανε κατὰ τὴν πρώτη περίοδο τῆς Γαλλικῆς Ἐπανάστασης.

Ἐμπρὸς Γαλλία, ἐμπρός,—ξαναθυμίζει τὴν ἀρχὴ τῆς Μασαλιώτιδας «Allons, enfants κ.λ.π.»

Τὸ «Ἐμπρὸς» τοῦ χωρικοῦ στρέφεται ἐναντίον τῶν Πρώσσων καὶ Αὐστριακῶν ἐπιδρομέων.

III

Ἡ γρηὰ ποὺ κλώθει εἶναι ἕνα φάντασμα, πού, κατὰ λαϊκὴ τῶν παρισινῶν παράδοση, παρουσιαζότανε ὅταν θὰ συνέβαινε κάτι μεγάλο κακό.

VII

Δρουΐδικὴ ὀπτασία, —δηλαδὴ πολεμόχαρη. Οἱ δρουΐδες εἴτανε ἱερεῖς τῶν Κελτῶν, κυρίως τοῦ θεοῦ τοῦ πολέμου Τετατές.

Ἀλπιγκέζοι, —αἵρεση θρησκευτικὴ στὴ μεσημβρινὴ Γαλλία, κατὰ τὸν 11ον αἰῶνα. Ὁ Πάπας Ἰνοκέντιος ἔκαμεν ἐναντίον τους σταυροφορία, ποὺ ἔφερε μεγάλες καταστροφὲς σὲ ὡρισμένο μέρος τῆς Γαλλίας καὶ τέλειωσε μὲ τὴ συνθήκη τοῦ Παρισιοῦ τοῦ 1229, ἀφοῦ νικήθησαν οἱ Ἀλπιγκέζοι στὴν Τουλούζα τὸ 1213.

Οὐγονότοι, —ὄνομα περγελαστικὸ τῶν καλβινιστῶν τῆς Γενέβης.

Ἡ Λευκὴ κόρη, εἶναι ἡ Γαλλία, ποὺ παραβάλλεται μὲ τὴν ἡρωϊκὴ κόρη, ποὺ ἔπιε ἕνα κοτῆρι ἀνθρώπινο αἷμα ὑποχρεωνόμενη ἀπὸ τοὺς δήμιους, γιὰ νὰ σώσει τὴ ζωὴ τοῦ πατέρας της.

IX

Κάθε πρωὶ οἱ ἐπίσημοι καὶ οἱ αὐλικοὶ ἐπήγαιναν νὰ καλημερίσουν τὸ βασιλέα.

Σκοτεινὸς πύργος εἶναι ἡ φυλακὴ τοῦ Τέμπλου, ὅπου ἦταν φυλακισμένος ὁ Λουδοβίκος ὁ XVI.

Φίλιππος ὁ ὡραῖος, —βασιλιᾶς τῆς Γαλλίας, γεννήθη τὸ 1268, καὶ τὸ 1314 πέθανε. Ὠρέχτηκε τοὺς θησαυροὺς τῶν Τεμπλαριτῶν καί τοὺς ἅρπαξε.

Τὸ Τέμπλο εἶταν ἀρχαῖο μοναστῆρι στὸ Παρίσι, ποὺ ἵδρυσε τὸ τάγμα τῶν Ναϊτῶν τὸ 1118. Καταστρέφτηκε τὸ 1811.

Κοντέ, ὀνομαζόμενος ὁ μεγάλος, στρατηγὸς γάλλος, γεννήθηκε τὸ 1621 καὶ πέθανε τὸ 1686, φημισμένος γιὰ τὸ στρατιωτικό του πνέμα καὶ γιὰ τὶς νίκες του τὶς πολλές.

XI

Ἡ ὑπεράσπιση τῆς Ἀργόνας εἶταν ἔμπνεψη στρατηγικὴ τοῦ Ντουμούριετζ, ποὺ τόνε τιμάει.

XII

Μὲ τὸ «Προχωρεῖτε», ὑπονοεῖ τὸ «Aux armes citoyens !» τῆς Μασαλιώτιδας.

Γ. Σ.

ΕΡΝΕΣΤΟΥ ΜΑΡΙΝΟΝΗ

Ο ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΟΥΓΟΥ ΦΩΣΚΟΛΟΥ

XIV

ΑΝΑΜΕΣ' ΑΥΣΤΡΙΑΣ ΚΑΙ ΕΞΟΡΙΑΣ

Ἀγαναχτισμένος ἀπὸ τὸ φέρσιμο τῶν στρατιωτῶν κατὰ τὶς εἴκοσι τοῦ Ἀπρίλη, ὁ Φώσκολος ἔδωσε τὴν παραίτησή του ἀπὸ τὸ στρατό. Ἡ διεύθυνση τῆς προσωρινῆς κυβέρνησης τὴν ἀπόκρουσε, καὶ τὸν ἐπροῦβασε στὸ βαθμὸ τοῦ ταγματάρχη. Ὁ Φώσκολος σὰν ταγματάρχης, ἀπ' ὄνομα τῆς πολιτοφυλακῆς τοῦ Μιλάνου, κατὰ τὶς 30 τοῦ Ἀπρίλη ἐπαρουσίασε στὸν ἀντιστράτηγο Μακφαρλὰν μίαν «Αἴτηση», ποὺ ἀνάμεσα στ' ἄλλα εἴτανε γραμμένα :

«Ἐνῶ ἡ τύχη τῆς Ἰταλίας κρέμεται ἀπό τὶς μεγάλες Δυνάμες ποὺ ἔνδοξα συμμαχήσανε γιὰ τὴν Εἰρήνη, τὴν ἀνεξαρτησία καὶ τὴν ἰσορροπία τῶν ἐθνῶν, οἱ Ἰταλοὶ πιστεύοντας ἀξίως στὴ σύνεση, στὴ δικαιοσύνη καὶ στὴ μεγαλοψυχία τῶν Μεγάλων Δυνάμεων, διακηρύχτουν μὲ μιὰ φωνὴ τὸν πόθο τους γιὰ τὴν ἀνεξαρτησία, γιὰ τὴ δυνατὴν ἀκεραιότητα, καὶ γιὰ τὴ συνταγματικὴ μοναρχία τοῦ Βασιλείου τῆς Ἰταλίας».

Μὰ ἀντὶς γιὰ «μιὰ πατρίδα δυνατή, ἕνα πολίτευμα δίκαιο, κ' ἕναν ἡγεμόνα ντόπιο», οἱ λομπάρδοι ἐφανήκανε νὰ ζητοῦν ἀπὸ τὶς Δυνάμες τὴν Αὐτριακὴ κυριαρχία. Τὶς 8 τοῦ Μάη ἐμπῆκε στὸ Μιλάνο, μὲ ἀπόλυτην ἐξουσία, ὁ στρατηγὸς Μπελεγκάρντε· καὶ ἀμέσως οἱ ἐχθροὶ τοῦ Φώσκολου ἀρχίσανε νὰ βάζουν σὲ κακὴ θέση τὸν ποιητὴ ᾳμὰ στὸ νέο κύριο. Στὰ Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους τοῦ Μιλάνου σώζεται ἕνα σημείωμα τῆς Αὐτριακῆς ἀστυνομίας, ἀπὸ ἡμερομηνία 7 τοῦ σεπτέμβρη 1814, ποὺ εἶναι ἕνα πραματικὸ μαργαριτάρι :

«Κάποιος Οὔγος Φώσκολος, Στρατιωτικός, Ποιητής, Καθηγητής, κεφάλι πάντοτε ξαναμένο, ἄθεος, χωρὶς ἦθος καὶ ἠθική, Πρωτέας πολύμορφος, γλῶσσα ἄτιμη γιὰ κάθε ἐποχή,ἕνας ἀπὸ τοὺς ἀρχηγοὺς τῆς φατρίας ποὺ ἐτάραξε κατὰ τὶς τελευταῖες ἡμέρες τοῦ Ἀπρίλη αὐτὲς τὶς συνοικίες γιὰ τὴν ἀνεξαρτησία, κυνηγημένος ἀπὸ τὸν Ἀντιβασιλέα, ἦρθε ἔπειτα ξαναφωναγμένος στὸ Μιλάνο, γυρίζοντας τὰ καφφενεῖα, διασκεδάζοντας μὲ μιὰν ἀντιμιστία ποὺ ἔκλεψε σὰν Καθηγητής, καὶ σὰ Στρατιωτικός, καὶ πάντοτε μὴν κάνοντας τίποτε. Εἶναι ἀπὸ τὰ Νησιὰ τοῦ Ἰονίου».

Βλέποντας ὅτι εἴταν κακοσυστημένος στὴ νέα κυβέρνηση, ὁ Οὔγος ἐβιάστηκε νὰ γράψει στὸν κόντε Βάρη, πρόεδρο τῆς Διοίκησης, καὶ στὸ γενικὸ Διευθυντὴ τῆς ἀστυνομίας, γιὰ νὰ ἀπολογηθεῖ γιὰ τὶς κατηγόριες ποὺ τοῦ κίνησαν, καὶ τέλος ἐπαρουσιάστηκε προσωπικῶς στὸ Μπελεγκάρντο, καὶ ἐδικαιολογήθηκε. Ὁ Αὐτριακὸς κυβερνήτης, ἄνθρωπος ἔξυπνος καὶ ποὺ ἐννόησε ἀμέσως πόσο ἐσήμαινε στὴν κυριότητα τοῦ ἀφθέντη του νἄχει μαζὶ του ἕναν ἄνθρωπο καθὼς ὁ Φώσκολος, τοῦ φέρθηκε εὐγενέστατα καὶ τὸν ἐβεβαίωσε, λέγοντάς του : «Σεῖς, ἕως ὅτου ἐγὼ θὰ μείνω ἐδῶ, δὲ θὰ λάβετε καμία δυσαρέσκεια».

Ἄρχισε ἀπὸ τότες μιὰ ἐξακολούθηση σχέσεων σχεδὸν φιλικῶν ἀνάμεσα τῆς αὐτριακῆς κυβέρνησης καὶ τοῦ ποιητῆ. Ἀπ' αὐτὲς τὶς σχέσες κατηγορήθηκε βαρύτατα ὁ ἐλευθερόφρονας ἀρνησίδεος ἀπέναντι στοὺς μεταγενέστερους. Καὶ βέβαια κάνει κακὸ καὶ φέρνει ἀγανάχτηση νὰ βλέπει κανένας τὸν πιὸ ἄγριο ὑπερασπιστὴ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς ἐθνικῆς ἀπέναντι στὸ Βοναπάρτη, νὰ μπεῖ σὲ διαπραγμάτευση μὲ τοὺς νέους καὶ πιὸ μισητοὺς καταχτητὲς τῆς Ἰταλίας. Οὔτε ἀξίζει νὰ συχωρέσει τὸν Οὔγο ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀσυνέπεια τὴν πολιτική, ἡ παρατήρηση τοῦ Κόριο ὅτι στὴν Λομπαρδία «οἱ περισσότεροι θυμούμενοι τὴ σοφὴ κυβέρνηση τοῦ Ἰωσὴφ Ἡ, ἐλπίζανε νὰ τήνε δοῦνε συνεχισμένη ἀπὸ τὸ νέο αὐτοκράτορα καὶ γι' αὐτὸ χαιρετούσανε τὴν ἐπανόρθωση σὰ νὰ εἶταν ἡ ἐπιστροφὴ τῆς εἰρήνης καὶ τῆς εὐτυχίας». Αὐτὴ «ἡ καλὴ κυβέρνηση» αὐτριακή, ποὺ ὅμως ἄρεσε στὸν Παρίνη, δὲν μποροῦσε πιὰ ἔντιμα νὰ ἐπιθυμιέται, ἔπειτα ἀπὸ τὴ Ναπολεονικὴ σύγχιση. Βέβαια ἐσυντέλεσε νὰ τυφλωθεῖ ὁ Φώσκολος ἀπ' τὸ μίσος ἐναντίον τοῦ Ναπολέοντα,ποῦ τοῦχε καταντήσει μιὰ ἐπίμονη ἰδέα,καὶ γι' ἀντενέργεια ἔβλεπε συμπαθητικὰ τὴν Αὐτρία, πιστευόμενην εἰρηνοποιό. Κατὰ τὶς 24 τοῦ Ἰουνίου ἔγραφε ἀπὸ τὸ Μιλάνο στὴν κοντέσσα Ἀλμπάνυ :

«Εἶναι ἀληθινὰ ὕψιστη τύχη ὅτι ὁ Μπελεγκάρδος κυβερνάει σὲ τόσο δύσκολους καιροὺς αὐτὴ τὴν πόλη, καὶ θὰ εἶναι μεγαλύτερη τύχη ἐὰν ἡ Αὐτριακὴ αὐλή, κάνοντας τὴν κουφὴ γιὰ ὅσους λένε γιακοβίνο τὸ Ἰωσὴφ τὸ Ἡ καὶ τὸ Λεοπόλδο, συνεχίσει νὰ κυβερνάει τὴ Λομπαρδία σύμφωνα μὲ τὸ πνέμα ἐκείνων τῶν δύο ἡγεμόνων».

Καὶ τὶς 5 τοῦ Δεκέμβρη, μιλώντας γιὰ κάποιους φυλακισμένους γιὰ πολιτικὰ ζητήματα :

«Πραγματικὸ εἶναι, ὅτι σ' αὐτοὺς τοὺς κακότυχους καὶ μαζὶ τρελλοὺς θὰ τοὺς ἤρθε στὸ κεφάλι νὰ κάμουν νεωτερισμούς, κ'ἐνῶ ἐγώ,καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι εὐχαριστοῦμε τὸν Οὐρανὸ γιὰ τὴν πατρικὴ μετριοπάθεια τῆς Αὐστρίας, αὐτοὶ οἱ κακότυχοι εὕρηκαν τὸν τρόπο νὰ θυμώσουν τὸν Αὐτοκράτορα. Εἶταν αὐτὸς καὶ μᾶς εἶταν ἀρκετός».

Αὐτὴ ἡ ἀγάπη τῆς ἡσυχίας καὶ τῆς Αὐτρίας προερχότανε ἀπὸ μιὰ μεριὰ ὡς καὶ ἀπὸ λόγους οἰκονομικούς. Ὁ Οὔγος ἔλπιζε νὰ διατηρήσει ὡς καὶ στὴ νέα ἡγεμονία, τοὺς στρατιωτικούς του βαθμούς, χωρὶς τὴν ὑποχρέωση νὰ φορέσει τὴ στολὴ καὶ νὰ δώσει ὅρκο. Μὰ ἡ πονηρὴ αὐτριακὴ κυβέρνηση ἔκαμε καλλείτερα : ἐπρόσφερε στὸν ποιητὴ τὴ διεύτυνση μιᾶς φιλολογικῆς ἐφημερίδας. Κατὰ τὸ Φλεβάρη τοῦ 1815, ὁ Φώσκολος ἐδημοσίευψε τὸ «Πρόγραμμα», ποὺ ἀνάμεσα στ' ἄλλα εἶταν ἡ ἀκόλουθη φράση τοῦ πιὸ καθαροῦ ὁμπεζιανικοῦ (ἐγωϊσμοῦ) :

«Κάθε βασιλικὴ αὐλὴ ἔχει ἀνάγκη, δικαίωμα καὶ ὑποχρέωση νὰ ὁδηγάει τὶς γνῶμες τῶν ὑπηκόων στὸ σύστημα τῆς κυβέρνησής της».

Κανένας θαυμασμὸς ὅτι, διαβάζοντας μιὰ τέτοια πρόταση, ὁ Διευθυντὴς τῆς Ἀστυνομίας τῆς αὐλῆς ἔγραφε στὸν Κυβερνήτη τοῦ Μιλάνου :

«Ἕνας συγγραφέας πολὺ ὀνομαστὸς στὴν Ἰταλία καὶ ἀρκετὰ ἐχτιμούμενος ἀπὸ τὸ φιλολογικὸ κόσμο, ὁ καθηγητὴς πιά, ὁ Οὔγος Φώσκολος, συντάζει τὸ σχέδιο μιᾶς ἰταλικῆς ἐφημερίδας, στὴν ὁποίαν, μαζὶ μ' ἄλλους σοφούς, σκέφτεται νὰ δώσει στὴ δημόσια γνώμη μιὰν ὤθησην ἀνάλογη μὲ τὸ πνέμα τῆς Αὐτριακῆς Κυβέρνησης»,

καὶ ὅτι ἐκεῖνος τοῦ ἀπάντησε :

«Εἶναι πάντοτε καλλείτερα νὰ κερδίζει κανένας ἐκεῖνο τὸν ἄνθρωπο γιὰ τὴν ὑπηρεσία τοῦ Κράτους, μὲ μιὰν εὐπρόσωπην ἐνασχόληση καὶ μὲ δεῖγμα ἐμπιστοσύνης... καὶ νὰ μὴ σπρώχνει τὶς προσφορές του, καὶ μ' αὐτὸ νὰ τὸν ἀπαρατάει στὴν κατάχρηση τῶν κομμάτων».

Μὰ στὴν καρδιὰ τοῦ Φώσκολου ξαναγεννιότανε ἀγριότατα ἡ τρικυμία τῶν ἀμφιβολιῶν, καὶ μὲ τὴν ἀμφιβολία ἐξαναγύρισε στὴν καθαρὴ του ἰταλικότητα. Τὶς 24 τοῦ Φλεβάρη ἔγραφε στὴν Ἀλμπράνυ :

«Εὑρέθηκα καὶ βρίσκομαι σὲ ἀγριότατες σφύξες, νὰ κάμω εἶναι ταπεινό, καὶ νὰ μὴν κάμω εἶναι ἐπικίνδυνο, μὰ σεῖς πρέπει νᾶσαστε βέβαιοι ὅτι ἐκεῖνος ποὺ ἐτιμήθηκε καὶ ἐδοκιμάστηκε μὲ τὴ φιλία σας, θὰ προτιμήσει πάντοτε, καὶ μ' εὐχαρίστηση, τὸν κίντυνο ἀπὸ τὴν ἀτιμία».

Ἐμελετοῦσε πιὰ τὴ φυγή : τὴν πρώτη τοῦ Ἀπρίλη ἔπρεπε νὰ ντυθεῖ τὴ στολὴ τὴν αὐτριακιὰ καὶ νὰ δώσει ὅρκο πίστης στὸ Φραντζέσκο τὸν Ι, αὐτὸς ποὺ δὲν ἠθέλησε νὰ τόνε δώσει στὸ Ναπολέοντα ! Ἤθελε νὰ συμβουλευτεῖ μ' ἕνα φίλο.

«Ἕν' ἀπόγιομα» διηγιέται ὁ Πέκιος, «τὸν ἐσυνάντησα λυπημένο καὶ ἀγαναχτησμένο ἔξω ἀπὸ τὴν Ἀνατολικὴ Πύλη στὴ δεντροστοιχία τῶν Λευκῶν ποὺ φέρνει στὸ Λορέτο, καὶ ἔπειτα ποὺ περπατήσαμε πολλὴν ὥρα χωρὶς νὰ κάμει σημάδι, τέλος ἔσπασε τὴ σιωπὴ λέγοντάς μου : —Σὺ ποὺ συνειθίζεις νὰ λὲς τὴν ἀλήθεια στοὺς φίλους καὶ στοὺς ὀχτρούς, πές μου ἐλεύτερα, τί λένε γιὰ μὲ στὴν κοινωνία ; —Ἂν σὺ ἐξακολουθήσεις αὐτὲς τὶς σχέσες μὲ τοὺς Αὐτριακούς, τοῦ ἀποκρίθηκα, οἱ ἐχθροί σου θὰ ποῦνε ὅτι εἶσαι κατάσκοπός τους.—Αὐτὰ τὰ λόγια εἴτανε σὰν ἕνας κεραυνός. Ἄρχησε νὰ κατραχυλάει τὰ βήματά του, τὸ πρόσωπό του ἐσκοτείνιασε. Δὲν εἶπε πιὰ τίποτε. Τὴν ἄλλην ἡμέρα ἔμαθα ὅτι, χωρὶς ξεπροβόδισμα ἀπὸ τοὺς φίλους, χωρὶς διαβατήριο ἀπὸ τὴν κυβέρνηση, χωρὶς χρήματα, ἀναχώρησε μεταμορφωμένος γιὰ τὴν Ἑλβετία».

Εἴταν 31 τοῦ Μάη τοῦ 1815. Πρὶν ν' ἀφήσει γιὰ πάντα τὴν Ἰταλία, ὁ Οὔγος ἔγραψε στὴ μητέρα, ἀναγγέλλοντάς της καὶ ἐξηγώντας της τὴ θελληματική του ἐξορία :

«Ἡ τιμή μου καὶ ἡ συνείδησή μου μὲ παρακινοῦν νὰ δώσω μιὰ δικαιολογία, γιατὶ ἡ σημερινὴ κυβέρνηση ζητεῖ νὰ μὲ ὑποχρεώσει νὰ ὑπηρετήσω στὸ στρατό, ποὺ εἶναι ἡ ἐνασχόλησή μου, καὶ ἡ ἡλικία μου καὶ τὰ συμφέροντά μου μοῦχουν ἀφαιρέσει κάθε κλίση. Ἐχτὸς ἀπ' αὐτά, θὰ προδώσω τὴν εὐγένεια τοῦ χαραχτῆρα μου, ποὺ διατήρησα ἀμόλυντον ἴσιαμε τὴν ὥρα, ὁρκιζόμενος πράματα ποὺ δὲν μπορῶ νὰ τηρήσω καὶ πουλιόμενος σὲ ὁποιαδήποτε κυβέρνηση. Ἐγὼ αἰστάνομαι νὰ ὑπηρετήσω τὴν Ἰταλία, οὔτε σὰ συγγραφέας, ἠθέλησα νὰ φαίνωμαι μὲ τὴ φατρία τῶν Γερμανῶν, ἢ τῶν Γάλλων, ἢ μὲ ὁποιουδήποτες ἄλλου Ἔθνους... Ἐὰν λοιπόν, μητέρα μου, ἐξορίζωμαι καὶ ἀφίνομαι σὰν πρόσφυγας στὴν τύχη καὶ στὸν Οὐρανό, σὺ δὲν μπορεῖς, οὔτε πρέπει, οὔτε θὰ θελήσεις νὰ μὲ κατηγορήσεις ἐσὺ γι' αὐτό, ἀφοῦ σὺ ἡ ἴδια μοῦ ἐνέπνευψες καὶ μοῦ ρίζωσες μὲ τὸ γάλα αὐτὰ τὰ γενναῖα αἰστήματα, καὶ πολλὲς φορὲς μοῦ σύστησες νὰ τὰ ὑποστηρίζω,—καὶ θὰ τὰ ὑποστηρίξω βέβαια».

Καὶ τὶς 12 τοῦ Ἀπρίλη, πιὰ ἐξόριστος ἔγραφε στὴν Ταμασσία: «Τώρα ἂν σὺ δὲν ἄκουσες τὰ ἀληθινὰ καὶ ὁλόκερα τὰ αἴτια τῆς ἐξορίας μου, καὶ ἂν μὲ τὰ ἀληθινά, τὰ χρυσᾶ στόματα τῶν Μιλανέζων ἑνώσανε κι' ἄλλα, καὶ μοχθηρίες, μάθε ὅτι ἐγὼ δὲν ἤθελα νὰ ὁρκιστῶ οὔτε νὰ γράψω γιὰ τὴν Αὐτρία, καὶ ἐγὼ μποροῦσα νὰ κάμω καὶ τὸ ἕνα καὶ τὸ ἄλλο. Γιὰ μὲ κάθε ξένη Κυβέρνηση στὴν Ἰταλία, (ὅσοδήποτες ἀναγκαία τώρα πιὰ σ' αὐτὴ τὴν ξευτελισμένην Ἰταλία) γιὰ μὲ εἶναι ὅμοια καταραμένη. Δὲν ἔχω λόγους νὰ φεύγω τοὺς Αὐτριακούς : μάλιστα, ἐὰν ἐγὼ δὲν ἐκαταγίνομουν παρὰ γιὰ τὰ ἰδιαίτερά μου συμφέροντα, θᾶμουν πιὸ εὐχαριστημένος ἀπὸ τὶς προσφορές, καὶ θὰ πῶ ὡς καὶ ἀπὸ τὶς φιλοφρόνησες τῶν νέων κυρίων, παρὰ ἀπ' ὅλους τοὺς ὑπουργοὺς τοῦ Βασιλείου τῆς Ἰταλίας, ὅσοδήποτες ὅλοι εἴταν φίλοι μου. Μὰ μὴν ἔχοντας ὁρκιστεῖ, μήτε σὰν ἐκλογέας, στὸ Ναπολέοντα, δὲν ἠθέλησα νὰ ὁρκιστῶ στὸ Φραντζέσκο. Πρόστεσε ἀκόμα ὅτι, μένοντας στὴν Ἰταλία, ὤφειλα μὲ κάθε τρόπο νὰ διευτύνω κάποιαν ἐφημερίδα φιλολογικὴ στὸ φαινόμενο καὶ πραματικὰ πολιτική, ποὺ ἤθελε τυπώσω, καὶ θὰ τυπωθεῖ ἴσως, καὶ ἀπ' ὅ,τι φαντάζομαι, θὰ διευτύνεται ἀπὸ τὸ Μόντη. Δὲν κατηγορῶ κανένα : δικαιολογῶ μονάχα τὸν ἑαυτό μου : αἰστάνομαι τὸν ἑαυτό μου σκλάβο στὴ συνείδησή μου:—εὐτυχισμένος εἶναι στὸν κόσμο ἐκεῖνος ποὺ δὲν τὴν ἔχει τόσο εὐαίστητη!»

Ἡ κοντέσσα ντ' Ἀλμπάνυ εὕρισκεν ὅτι αὐτὴ ἡ φυγὴ ἡ ξαφνικὴ τοῦ ποιητῆ ἐξεσκέπαζε τὸν ἄστατο χαραχτῆρα του καὶ μανιακὸ γιὰ νὰ φαίνεται ἰδιότροπος. Κατὰ τὰ τέλη τοῦ Αὐγούστου ὁ Οὔγος τῆς ἔγραψε :

«Μὰ τὸ κρίμα μου εἶναι ἡ ἀστάθεια, ὅπως καὶ τόσων ἄλλων—Καὶ σὲ τί ; Μὲ τὸ νὰ μισῶ τὴν τυραννία τοῦ Βοναπάρτη ποὺ ἐπίεζε τὴν Ἰταλία, δὲ σημαίνει ὅτι πρέπει νὰ μισῶ τὴν κυριαρχία τῆς Αὐτριακῆς Αὐλῆς. Ἡ διαφορὰ εἶναι ὅτι ἐγὼ ἔλπιζα πὼς οἱ τρέλλες τοῦ Βοναπάρτη θὰ μπορούσανε ν' ἀνοίξουν διάβα, ἐὰν μὴ στὴν ἀνεξαρτησία τῆς Ἰταλίας, τοὐλάχιστο σὲ τέτοιες μεγαλόψυχες δοκιμὲς ποὺ νὰ τιμήσουν τοὺς Ἰταλούς: ἀντίς, ἡ κανονικὴ κυβέρνηση τῆς Αὐτρίας ἀποκλειεῖ ἀπὸ δῶ κ' ἐμπρὸς ὁποιαδήποτες ἐλπίδα. Θὰ εἴμουν τρελλὸς καὶ ἄτιμος ἐὰν ἐπιθυμοῦσα νέες ταραχὲς καὶ νέες σφαγὲς στὴν Ἰταλία ποὺ ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ εἰρήνη, μὰ θὰ εἴμουν πιὸ τρελλὸς καὶ περσότερο ἄτιμος ἐὰν ἀρνούμενος νὰ ὑπηρετήσω τὸν προηγούμενο ξένο, ὑπηρετοῦσα τὸ σημερινὸ ξένο. Ἡ ἀνάγκη τοῦ Ἰταλικοῦ Ἔθνους δὲν ἔχει σκέση μὲ τὶς δικές μου ὑποχρέωσες. Μὰ ἐὰν ἡ κατηγόρια τῆς ἀστασίας εἶναι ἄδικη, ἡ κατηγόρια ὅτι ἐγὼ θέλω νὰ περνῶ γιὰ ἰδιότροπος, εἶναι ὅμοια μὲ χλευασμό... Ὅπωσδήποτε, σεῖς πρέπει νὰ ὁμολογήσετε ὅτι πλερώνω πολὺ ἀκριβὰ αὐτὴ τὴν ἰδιοτροπία τῆς πρωτοτυπίας. Μοῦ στοιχίζει περσσότερο ἀπὸ πέντε χιλιάδες φράγκα τὸ χρόνο ἀπὸ ἀντιμιστίες, ποὺ ἔχω δουλεμένες, μοῦ στοιχίζει τὴν ἐξρία, νοὰ μὴν ἔχω οὔτε πατρίδα ποὺ νὰ μὲ δεχτεῖ, οὔτε νόμους ποὺ νὰ μὲ προστατεύουν».

Αὐτὸ τὸ γράμμα δὲν ἐστάλθηκε. Ἴσως οἱ μεταγενέστεροι διαβάζοντάς το θὰ ὑποκλιθοῦν, μ' εὐγνωμοσύνη, σ' ἐκεῖνον ποὺ ἐξάγνισε ἕνα μικρὸ λάθος θυσιάζοντας τὰ πάντα στὴν ἐλευτεριὰ καὶ στὴν πατρίδα, καὶ θὰ ξαναπεῖ τὴν ἱστορικὴ φράση τοῦ Κάρλου Κατάνεου : «Ἔτσι ὁ Οὔγος Φώσκολος ἔδωσε στὴν Ἰταλία ἕνα νέο θεσμό : «τὴν ἐξορία».

XV

ΣΤΗΝ ΕΛΒΕΤΙΑ.—Η «ΥΠΕΡΚΑΛΥΨΗ».

Φεύγοντας ἀπὸ τὸ Μιλάνο κατὰ τὶς 30 τοῦ Μάρτη τοῦ 1815, ὁ Φώσκολος ἐπιθυμοῦσε νὰ πάει στὴν Ἀγγλία, μὰ μὴν ἔχοντας διαβατήρια, ἔπρεπε νὰ σταθεῖ μερικοὺς μῆνες στὴν Ἑλβετία.

Ἡ ἐλεύτερη Ἑλβετία, ταραγμένη ὡς κ' ἐκείνη ἀπὸ πάθη καὶ ἀπὸ ὑπόνοιες πολιτικές, δὲν παραχώρησε καὶ πολὺ ἥσυχη διαμονὴ στὸν ἐξόριστον ἰταλό. Ἐπλανήθηκε γιὰ μερικὲς ἑβδομάδες ἀπὸ τὸ Λουγκάνο στὸ Ροβερέντο, στὸ Κουμπιόλο, στὴν Κοῖρα, στὸ Σὰν Γκάλλο, στὴ Ζυρίχη, ὅπου τέλος ἐστάθηκε κατὰ τὰ τέλη τοῦ Μάη. Αὐτὰ τ' ἀδιάκοπα ταξείδια τοῦ στοιχίσανε κάμποσο, καὶ γλήγορα ἄρχισε νάχει ἀνάγκη ἀπὸ χρήματα.

Οἱ τραπεζίτες Πόρτα τοῦ Μιλάνου τὸν εἴχανε παρουσιάσει μὲ μιὰ σύσταση στὸν τραπεζίτη Πεσταλότση τῆς Ζυρίχης, μὲ τὸν ὁποῖον ὁ ποιητής, ὑποφέροντας ἀπὸ μιὰ δυνατὴ ρινοαιμοραγία,ἐπῆγε νὰ νοσηλευτεῖ στὰ λουτρὰ τοῦ Βάδεν στὴ Ἀργοβία. Ὕστερα ποὺ γύρισε ἀπὸ τὸ Βάδεν, ἐμπῆκε οἰκότροφος στὸ σπῆτι ἑνὸς πάστορα προτεστάντε στὸ Χότινγκεν, χωριὸ σιμὰ στὴ Ζυρίχη, κ' ἐκεῖ, γιὰ οἰκονομία, «ἐτρεφότανε μὲ μέλι ψημένο μὲ ζάχαρι καὶ μὲ τσαΐ, τὸ πρωΐ, τὸ μεσημέρι καὶ τὸ βράδυ, γιατὶ ἐπλάγιαζε μὲ τὶς κότες».

Σὲ τέτοια κατάσταση ὁ ποιητὴς ἔτρεξε νὰ ζητήσει βοήθεια ἀπὸ τὰ φιλικά του πρόσωπα, κ' ἐζήτησε χρήματα ἀπὸ τὸ βαρῶνο Σιγισμόντο Τρέκη καὶ ἀπὸ τὴ «Ντόνα Τζεντίλε» τὴν Κουϊρίνα Μοτσένη-Ματζιότη. Τὰ χρήματα ἀργούσαν νὰ φτάσουν, καὶ κατὰ τὰ τέλη τοῦ Δεκέμβρη, σ'ἕνα παγερώτατο χειμῶνα, ὁ Οὔγος δὲν ἤξερε πὼς νὰ πλερώσει τὴν τριμηνία τῆς οἰκοτροφίας του. Διηγιέται :

«Ὡς τόσο ἔφτανε τὸ τέλος τῆς τριμηνίας καὶ τοῦ χρόνου, πέρασαν μερικες ἡμέρες : ἐγὼ δὲν ἤξερα πὼς νὰ κυττάξω στὸ πρόσωπο τὸ φιλοξενητή μου, φτωχὸ καὶ πιστωτή. Στὴ γειτονικὴ πόλη εἶμαι γνωστός, καὶ δὲν ἐτολμοῦσα νὰ παρουσιαστῶ ἐκεῖ γιὰ νὰ πουλήσω ἐκεῖνο τὸ λίγο ποὺ εἶχα ἀπὸ κάποιαν ἀξία. Ἀνάλαβα λοιπὸν νὰ πάω στὰ τρογύρου μέρη, καὶ πάντα μὲ τὰ πόδια, πουλώντας πότε ἕνα δαχτυλίδι, πότε ἕνα ἀπὸ τὰ ἑξι-ἑφτὰ ἐξαρτήματα τοῦ ρολογιοῦ μου, μὰ ἐκεῖνο τὸ λίγο ποὺ ἔβγαζα ἀρκοῦσε μόλις νὰ ζήσω σ' ἐκεῖνο τὸ θλιβερὸ περιπλάνημα. Ἡ ἀρχική μου σκέψη ἤτασε νὰ πουλήσω τὸ ρολόϊ μου, μὰ βρίσκομαι σὲ τόπο λαοῦ φτωχοῦ, καὶ ποὺ μολοντοῦτο ζεῖ σὰν πλούσιος, γιατὶ εἶναι χωρὶς πολυτέλεια. Πολλοὶ τὸ θαυμάζανε, κανένας δὲν τὸ ἀγόραζε, καὶ δυὸ ὡρολογάδες μοῦ προσφέρανε, ὁ ἕνας τρία λουδοβίκια, καὶ ὁ ἄλλος λίγα φράγκα περσσότερο. Ἐὰν αὐτὴ ἡ ἀναξιότατη τιμὴ εἴταν ἀρκετὴ νὰ ἐξοφλήσει

τοὺς λογαριασμούς μου μὲ τὸν ἐφημέριο, θὰ τῶχα πιὰ δοσμένο, μὲ λύπη μου, τὸ ἄμοιρο ἐκεῖνο ρολόϊ. Εὑρέθηκα λοιπὸν κουρασμένος, τρυπημένος ἀπὸ τὸ κρύο ἴσιαμε τὰ κόκκαλα, μὲ τρία ἐξαρτήματα τοῦ ὡρολογιοῦ μου λιγότερα, καὶ μὲ τὴν τρομάρα νὰ ξαναϊδῶ τὸν πιστωτή μου κατὰ πρόσωπο.

Δὲν ξέρω νὰ σοῦ περιγράψω δυὸ περίπτωσες τρομαχτικὲς στὴν ψυχή μου: ἡ μία ἡ ντροπὴ ποὺ ἐπρόσφερα τὸ ἐμπόρεμά μου, ἡ ἄλλη ἡ δυσπιστία ποὺ οἱ ἀγοραστάδες μ' ἐκύτταζαν ἀπὸ τὸ κεφάλι ὡς τὰ πόδια! Νά, πράμα ποὺ πρέπει νὰ ὑποφέρω σ' αὐτὲς τὶς ἡμέρες, μὲ τὶς ὁποῖες κλειῶ τὰ τριάντα ἐφτὰ χρόνια τῆς ζωῆς μου».

Ἡ Κουϊρίνα, φτωχὴ γυναῖκα, ποὺ ἔτρεμε πάντα γιὰ τὸν Οὔγο της, αἰστάνθηκε νὰ παγώνει διαβάζοντας αὐτὰ τὰ λόγια: καὶ ἐνῶ ὁ μπαρόνος Τρέκη, ἑκατομμυριοῦχος, ἔστερνε μὲ πολλὲς συγνῶμες ἑκατὸν εἴκοσι φράγκα, τὸν ἐπαρακάλεσε νὰ βγάζει ἐλεύτερα συναλλαγματικὲς στ' ὄνομά της, καὶ τοῦ ὑποσχέθηκε νὰ κρατήσει στὴ διάθεσή του κάθε τρεῖς μῆνες ἕνα ποσὸ πρεπούμενο. Ἔκαμε περισσότερο: σύμφωνα μὲ τὸ Σίλβιο Πέλικο, ἀγαπητότατο στὸ Φώσκολο, ἔκαμε νὰ πιστέψει ὁ ἐξόριστος καὶ φτωχὸς φίλος ὅτι τὰ βιβλία, ποὺ αὐτὸς ἄφησε στὸ Μιλάνο στὴ φροντίδα τοῦ Σίλβιου, ἐπουλήθηκαν, καὶ τοῦ ἔστειλε ἑκατὸν εἴκοσι τσεκίνια, ποὺ μποροῦσε νὰ τὰ δεχτεῖ χωρὶς παράπονα. Καὶ ὅταν ὁ φίλος ἤθελε νὰ τῆς ἐπιστρέψει ὅσα εἶξερε ὅτι τῆς ὀφείλει, τὸν παρακάλεσε νὰ μὴν ξαναμιλήσει γιὰ «τέτοια μικροπράματα».

Μ' ὅλ' αὐτὰ ὁ φιλοκίντυνος Οὔγος, ἀνάμεσα στὶς θλίψες καὶ στὶς δυστυχίες τῆς ἐξορίας, εὕρηκε τρόπο νὰ ἀπιστήσει σ' αὐτὴ τὴ φιλοστοργότατη γυναῖκα! Στὴ Ζυρίχη, ἀφοῦ ἐγνώρισε τὴ γυναῖκα τοῦ τραπεζήτη Πεσταλότση, τὴ Βερόνικα Ρένερ, μιὰν ὑστερικιά, ποὺ εἶχε κι' ἄλλους ἀγαπητικούς, τὴν ἐρωτεύτηκε. Ἡ κυρία, ποὺ ὡς τόσο ἀνταποκρινότανε στὸ πάθος του, τοῦ ἐξωμολογήθηκε ὅτι ἀγαποῦσε πιὰ τὸ δάσκαλό της τῶν ἰταλικῶν, κάποιο Σορέλη. Οἱ σχέσες ὡς τόσο μὲ τὸ Φώσκολο ἐξακολουθοῦσαν. Μὰ ὁ Πεσταλότση, παρακινημένος ἀπὸ τὶς φλυαρίες τῶν γνωρίμων, ἐμήνυσε τοῦ ποιητῆ νὰ μὴν ξαναπατήσει τὸ πόδι του στὸ σπῆτι του. Ὁ Οὔγος, μανιασμένος, ἐμπόδισε ὡς καὶ τὸ Σορέλη νὰ συνεχίσει τὶς σχέσες του μὲ τὴν κυρία, καὶ ἀφοῦ αὐτὸς ἔκανε τὸν ἀνήξερο, ἐξεσκέπασε στὸν Πεσταλότση τὶς σχέσεις ποὺ εἶχαν μεταξύ τους ἡ γυναῖκα του καὶ ὁ δάσκαλος τῆς ἰταλικῆς. Ἀπὸ δῶ ἀκολούθησε ἕνα σκάνταλο καὶ οἱ τύψες τοῦ ποιητῆ, ποὺ ἀνίκανος πρῶτα νὰ συγκρατήσει τὸ χαραχτῆρα του τὸν παθιερὸ καὶ εὐκολοσυγκίνητο, τώρα, ἐδειχνότανε, ἴσως πραματικά, συτενοχωρεμένος καὶ ἔγραφε στὴν Κουϊρίνα του:

«Ὦ, ἂν μποροῦσα νἄρθω τώρα νὰ κλάψω στὴν ἀγκαλιά σου, καὶ νὰ σοῦ διηγηθῶ κάθε τὶς ποὺ πέρασα».

Αὐτὸ σενέβηκε κατὰ τὸ Μάρτη τοῦ 1816. Μιὰ σελίδα, κατὰ καλὴ τύχη, τῆς ζωῆς του ἀρκετὰ καλλείτερην ἔγραψε ὁ Φώσκολος κατὰ τὸ Δεκέμβρη τοῦ προηγουμένου χρόνου, ὅταν ὁ κόντε Καποδίστριας, σταλμένος ἀπὸ τὴ Ρωσσικὴν Αὐτοκρατορία σιμὰ στὴ Συμμαχία, ἐπῆγε νὰ τὸν ἐπισκεφτεῖ, προσφέροντάς του νὰ τὸν ξαναφιλιώσει μὲ τὴν κυβέρνηση τῆς Βιέννης, ἂν ἐρχότανε σὲ συμφωνίες μαζί του. Ὁ Οὔγος ἀρνήθηκε εὐχαριστώντας τον, καὶ τὸν παρακάλεσε, ἀφοῦ ἐνδιαφερότανε τόσο γι' αὐτόνε, νὰ λάβει φροντίδα γιὰ τὴ γρηὰ μητέρα του, καὶ γιὰ τὰ χτήματα ποὺ ἀκόμα εἶχε στὴ Ζάκυνθο.

Ἀφοῦ ἔλαβε «νομιμότατα καὶ τιμημένα καὶ τιμητὰ διαβατήρια» καὶ ἡσυχία πολιτική, χάρη στὴν προστασία τοῦ Καποδίστρια, ὁ Φώσκολος ἀνάλαβε τὸ σχέδιό του νὰ πάει νὰ ἐγκατασταθεῖ στὴν Ἀγγλία. Τὸν ἐτρόμαζε ὅμως ἡ ἰδέα ὅτι θὰ ζοῦσε μόνος σὲ μακρυνὴ χώρα καὶ ξένος, κ' ἐπρόσφερε στὴν Κουϊρίνα νὰ τὴ στεφανωθεῖ καὶ νὰ τὴν πάρει μαζί του στὸ Λονδῖνο. Μὰ ἡ «εὐγενικιὰ γυναῖκα» μὲ πολλὴν εὐγένεια ἀρνήθηκε, γιὰ τὸ καλὸ τοῦ ἴδιου τοῦ ποιητῆ. Τοῦ ἔγραψε:

«Νὰ μοῦ προσφέρεις τὸν ἑαυτό σου γι' ἀντιαμοιβὴ τῆς σταθερῆς μου φιλίας, εἶναι μιὰ πράξη πολὺ γενναία, οὔτε πρέπει νὰ τὸ δεχτῶ. Θὰ ἔχανες ἐσὺ τὸ μόνο ἀγαθὸ ποῦ σοῦ ἀπομένει, τὴν ἐλευτερία καὶ τὴν ἀνεξαρτησία τὴν ἀπόλυτη, κ' ἐγὼ δὲ θὰ μποροῦσα νὰ σοῦ προσφέρω ἐκεῖνο ποὺ θἄθελες ποὺ ἡ μητέρα Φύση μοῦ στάθηκε φιλάργυρη, καὶ ποὺ ἡ ἡλικία μοῦ ἀφαίρεσε. Θὰ προτιμοῦσα καλλείτερα νὰ πεθάνω παρὰ νὰ γίνω αἰτία νὰ δυσαρεστηθεῖς. Σὺ θὰ μποροῦσες νὰ βρεῖς μιὰ συντρόφισσα ἄξια γιὰ σέ, εὐγενικιά, νέα, πλούσια, χαριτωμένη, ἀξιαγάπητη, κ.τ.λ., καὶ νὰ σὲ κάμει εὐτυχισμένο, ἐγὼ μὴν ἔχοντας κανέν' ἀπ' αὐτὰ τὰ χαρίσματα, θὰ σοῦμαι βάρος σὰ γυναῖκα».

Ὁ Φώσκολος ποὺ αἰστανότανε βαρὺ τὸ βάρος τῆς μοναξιᾶς ἐπροσκάλεσε νὰ πάει μαζί του, γιὰ γραμματικός, ὁ Σίλβιο Πέλικο, μ' αὐτὸς εἴτανε πιὰ παιδαγωγὸς σιὸ Μιλάνο στὸ σπῆτι τοῦ κόντε Πόρρο-Λαμπερτένγκη. Τὸν ἔσυνάντησε ἀντὶς ὁ Ἀνδρέας Κάλβος στὸ Χότινγκεν, ἕνας νέος ποὺ τοῦ εἴταν ἀγαπητός, ποὺ τοῦ εἴταν ἀντιγραφέας καὶ στὴ Φλορεντία καὶ στὸ Μπελοσγκουάρντο. Καὶ γιὰ νά τοῦ ἐλαφρώσει τὶς θλίψες τῆς ἐξορίας ἐσυντέλεσεν ὄχι λίγο ἡ συνάντησή του στὴ Ζυρίχη μὲ τὴ Ματίλντη Βισκοντίνη—Ντεμπόφσκη, τὴν ὡραία καὶ μελετημένη ἀρχόντησα ποὺ ἔγινε δυστυχῶς γυναῖκα τοῦ στρατηγοῦ Ντεμπόφσκη, «ἑνὸς βλάκα ξένου ἀχόρταγου μόνο γιὰ χρυσάφι καὶ γι' ἀρπαγές». Ἡ Βισκοντίνη, ποὺ εἶχε γνωρίσει τὸν ποιητὴ στὸ Μιλάνο, κατὰ τὸ 1809, τοῦ ἐφέρθηκε φιλοφρονέστατα, καὶ ἀντάλλαξε μαζί του μερικὲς ἐπιστολές.

Ὡς καὶ ὁ ἀδελφός του Ἰούλιος, ποὺ εἴταν στρατιωτικὸς στὴν Οὐγγαρία, ἔδωκε στὸν Οὔγο πλατειὰν ἠθικὴν ὑποστήριξη καί, ὅταν μποροῦσε βοήθειαν οἰκονομικήν. Ἴσιαμε πού, μαζέβοντας λίγο—λίγο ἕνα μέτριο χρηματικὸ ποσό, συγγραφέας καὶ γραμματικὸς ἐκίνησαν γιὰ τὸ Λονδίνο. Ὁ Φώσκολος κατὰ τὰ τέλη τοῦ Ἰουλίου ἐπῆγε στὸ Βάδεν καὶ ἀπὸ κεῖ στὴ Βασιλεία: Ἐδῶ τὸν ἔσμιξεν ὁ Κάλβος, κατὰ τὰ μέσα τοῦ Αὐγούστου. Τὶς 30 τοῦ Αὐγούστου βρισκόντανε στὸ Φρανκοφόρτε ἀπάνω στὸ Μένο, καὶ τὶς 7 τοῦ Σεπτέμβρη ἐπιβιβάστηκαν γιὰ τὴν Ὀστέννια.

«Ὁ ἄνεμος εἶναι εὐνοϊκὸς» ἔγραφε ὁ Οὔγος, «ἡ θάλασσα ὡραία, ἡ ἐποχὴ ξάστερη.—Αὔριο πρωὶ θἆμαι στὴν Ἀγγλία, καὶ τὴν ἄλλην ἡμέρα στὸ Λονδίνο, πρὶν ἀπὸ τὸ μεσημέρι. Ἴσιαμε σήμερα ἐταξείδεψα εὐχαριστότατα καὶ ὑγιέστατος, καὶ βέβαια ἡ εὐχὴ τῆς μητέρας μου μ' ἔχει συντροφέψει».

Ἔτσι ὁ Φώσκολος ἄφησε γιὰ πάντα τὴ στεραιά.

Ἡ μακριὰ καὶ λίγο εὐχάριστη διαμονὴ στὴν Ἐλβετία δὲν εἶταν ὅμως ἄγονη καὶ φιλολογικῶς. Ὁ Φώσκολος ἐξανατύπωσε στὴ Ζυρίχη, κατὰ τὸ Αὔγουστο τοῦ 1896, στὰ τυπογραφεῖα τοῦ ἐκδοτικοῦ οἴκου Orell Füssli καὶ Σα, μιὰ νέα καὶ ἐπαυξημένη ἔκδοση τῶν «Τελευταίων γραμμάτων τοῦ Γ. Ὄρτης», γιὰ τὴν ὁποία μιλοῦμε στὸν τόπο της. Καὶ κατὰ τὴν ἀρχὴ τοῦ ἴδιου 1816, ἐδημοσίεψε, ἀφιερώνοντάς το «στὴν Εὐγενικιά δέσποινα Κουϊρίνα Μοτσένη—Ματζιότη», ἕνα μικρὸ δοκίμιο κριτικῆς φιλολογικῆς ἐπιγραφόμενο «Ἀχνάρια τῆς ἱστορίας τοῦ ἰταλικοῦ σονέττου ἀπὸ τὸ 1200 ἴσιαμε τὸ 1800». Αὐτὸ εἶναι περσότερο ἀπὸ μιὰ σπουδὴ κριτική, εἶναι πραματικὰ μιὰ ἀνθολογία συνθεμένη μ' ἰδιοτροπία καὶ μὲ αἰστητικὴ πολὺ προσωπική, τῶν ἰταλικῶν σονέττων ἀπὸ τὸν Γκουϊτόνε ντ' Ἀρέτσο καὶ Γκουΐντο Καβαλκάντη, ἴσιαμε τὸν Ἀλφιέρη καὶ τὸν ἴδιο τὸ Φώσκολο. Περιεῖχε ἀκόμα, καὶ εἶναι αὐτὸ ποὺ περισσότερον ἐνδιαφέρει, μιὰν ὡραία ποιητικὴ μετάφραση μιᾶς ὠδῆς τῆς Σαπφῶς.

Ἐνῶ ἐξακολουθοῦσε ἡ ἐξορία, ὁ ποιητὴς ἔμαθε ὅτι τὸν δυσφημήσανε καὶ τὸν κουρελιάσανε στὴν Ἰταλία μὲ λιβέλλους ἀνώνυμους καὶ φαρμακερούς, ὅπου ὀνομαζότανε «σπαμοδικὸς καὶ πυρετοχτυπημένος ποιητής», «γυιὸς μιανοῦ φλεβοτόμου τῆς γαλέρας», καὶ «ἐξωτερικὸς φιλόλογος ποὺ δὲ φαινότανε δεμένος μ' αὐτὴ τὴ χώρα (τὸ Μιλάνο) μ' ἄλλους δεσμούς, ἀπὸ κείνους τῶν πολλῶν γευμάτων τῶν ὑπουργῶν στὰ ὁποῖα εἴταν ταχτικός». Χτυπημένος καὶ πονεμένος ἀπ' αὐτὲς τὶς κατηγόριες καὶ εἰδικὰ ἀπὸ τὴν «Ἱστορικὴν ἀνάμνηση» «Γιὰ τὴν ἐπανάσταση τοῦ Μιλάνου», ὁ Φώσκολος ἀνάλαβε νὰ γράψει μιὰν ἄγριαν ἀπάντηση ποὺ θἄχε τὸν τίτλο: «Γιὰ τὴν καταστροφὴ τοῦ Ἰταλικοῦ Βασίλειου. Ὁμιλία τοῦ Οὔγου Φώσκολου πρὸς τοὺς συγκλητικοὺς τοῦ ἴδιου Βασίλειου». Μὰ ἡ ὁμιλία ἔμεινε ἀπόσπασμα καί, μακραινόμενο τὸ σχέδιο τῆς ἐργασίας σὲ μιὰ σειρὰν ὁμιλιῶν, ὀνομάστηκαν: «Γιὰ τὴ σκλαβιὰ τῆς Ἰταλίας». Μὰ ἡ ἐργασία, γιὰ τὶς θλιβερὲς μεταβολὲς τοῦ συγγραφέα καὶ γιὰ τὸ ἴδιο τὸ θέμα, ἐπικίντυνο καὶ φλογερό, ἔμεινε ἀνέκδοτο σ' ἕνα μεγάλο δέμα ἀνακατωμένων χειρογράφων, ἀπ' ὅπου ἔπειτα οἱ ἐκδότες τῶν «Ἔργων» ἔβγαλαν κατὰ τὸ 1850 τὶς τέσσερης ὁμιλίες ποὺ τυπώθηκαν στὸν τόμο τῶν «Πολιτικῶν πεζογραφημάτων».

Οὐσιαστικὰ ὁ Φώσκολος σκοπεύει νὰ ἀποδείξει «μηδαμινὴ καὶ ταπεινὴ» ἐκείνη τὴ Σύγκλητο ποὺ ἐλογάριασε νὰ τὸν δυσφημήσει μ' ἕνα λίβελλον ἀνώνυμο, καὶ χτυπάει τὴν αἰσιοδοξίαν ἐκείνων ποὺ ἐλπίζουν τὴν ἐλευτεριὰ ἀπὸ τὴν ξένη βοήθεια, τὴ στιγμὴ ποὺ «μήτε οἱ Ὑπουργοὶ τῶν ἄλλων λαῶν θέλουν, οὔτε οἱ Πρίγκηπες μποροῦν νὰ δώσουν στὴν Ἰταλία τὴν Ἀνεξαρτησία». Αἰτία ἀρχικὴ τῆς δουλείας τῆς πατρίδας τοῦ φαίνεται ὅτι δέν ἔχει «οὔτε Πατρίκιους, οὔτε Ἱερωμένους» στὴν πιὸ εὐγενικιὰ ἔννοια τῆς λέξης καὶ ὅτι εἶναι οἱ πολίτες σκισμένοι σὲ φατριαστικὰ κόμματα. Ἀπόμειναν περίφημα τὰ πρῶτα λόγια τῆς πρώτης ὁμιλίας: «Γιὰ νὰ ξαναγένει ἡ Ἰταλία πρέπει νὰ ξεγένουν τὰ Κόμματα». Μὰ ὅλο τὸ ἔργο πνέει ἕναν πεσσιμισμὸ ποὺ ἔβγαινε ἀπὸ τὸ χαραχτῆρα καὶ ἀπὸ τὶς δυστυχίες τοῦ συγγραφέα, ὄχι λιγώτερο καὶ ἀπὸ τὶς πολιτικές του θεωρίες καὶ κοινωνικές.

Μὴ μπορώντας ἢ μὴ θέλοντας ὅμως νὰ δημοσιέψει αὐτὲς τὶς ὁμιλίες, ὁ Οὔγος ἐξεθύμανε μὲ τὴν «Ὑπερκάλυψη», «ὅπου τὸ πνέμα του φτάνει κάποτη ἴσιαμε τὴν προπέτεια καὶ τὸν κυνισμό», γράφει ὁ Ντοναντόνης.

Τίποτας πιὸ παράξενο ἀληθινὰ στὴ λογοτεχνία κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνο ἀπὸ τὸ «Didymi Clerici prophetae minimi Hypercalypseos liber singultis». Ἀπὸ τὸ 1810 ὁ Οὔγος, μπλεγμένος στοὺς φιλολογικούς του πολέμους, ἐμελετοῦσε νὰ γράψει μιὰ σάτυρα σὲ βιβλικὸ ὕφος ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν του. Τὴν ἐσκέφτηκε καὶ ἐσύνθεσε διάφορα κομμάτια, ἀνάμεσα τοῦ 1810 καὶ 1814: μὰ ἡ τελειωτικὴ ἔκθεση δὲν ἔγινε παρὰ ἀνάμεσα στοὺς πόνους καὶ στὶς πίκρες τῆς ἐξορίας. Ὡς κι' αὐτὸς μποροῦσε νὰ ξαναπεῖ μὲ τὸ Γιουβενάλη: «facit indignatio versum». (κάνει ἡ ἀγανάχτηση στίχους).

Τὸ βιβλιαράκι ἐβγῆκε τὸ Μάη τοῦ 1816 στὴ Ζυρίχη, μὲ τὴν ψεύτικη διεύτυνση τῆς Πίζας. Ὁ τίτλος «Ὑπερκάλυψη» δείχτει ἀμέσως ὅτι πραγματεύεται μὲ κωμικὴ μίμηση γιὰ τὸ βιβλίο τῆς γραφῆς ποὺ ὁ Οὔγος εἴταν ἀχόρταγος ἀναγνώστης: τὴν «Ἀποκάλυψη». Καὶ πραματικὰ τὸ ὕφος τῶν 333 λατινικῶν στίχων πού, χωρισμένοι σὲ 29 κεφάλαια, ἀποτελοῦνε τὸ βιβλιαράκι, ξαναπαρουσιάζει θαυμάσια τὴν ἐμφαντικὴ φρασεολογία καὶ σκοτεινὴ τῶν βιβλικῶν προφητῶν καὶ ὁ Οὔγος, ἀλλαζόμενος σὲ Δίδυμο, ξεσκεπάζει τὶς ἰδιότητές του τὶς οὐμοριστικὲς καὶ παρωδιστικές. Μ' ἀκριβῶς γιὰ τὸ βιβλικὸ καὶ προφητικὸ ὕφος οἱ σατυρικοὶ ὑπαινιγμοὶ τῆς «Ὑπερκάλυψης» καταντοῦν τελείως αἰνιγματικοί: ὁ συγγραφέας τῆς ἐπρόστεσε ἕνα «Κλειδί», ἀπὸ τὸ ὁποῖο, μὲ σύνεση, δὲν ἐτύπωσε περισσότερα ἀπὸ δώδεκα ἀντίτυπα. Σ' αὐτὸ τὸ «Κλειδὶ» διαβάζεται:

«Ὑπερκάλυψη: εἶναι σάτυρα τῶν σοφῶν ἀνδρῶν τῆς Ἰταλίας, ποὺ καὶ τὴν πειθαρχία καὶ τὴν ἀλήθεια καπηλευόμενοι, τὸ γένος τῶν γραμμάτων ἐδιαφτείρανε: τὶς φιλοδοξίες καὶ τίς πλάνες τοῦ Ναπολέοντα ἐπλημύρισαν».

Πραγματικά, κάτω ἀπὸ ὀνόματα βιβλικὰ καὶ ἀλληγορικά, βρίσκονται κακομεταχειρισμένοι πολλοὶ λόγιοι καὶ καλλητέχνες Λομπάρδοι, ὅπως ὁ κόντε Παραντίζης, ὁ Λουδοβῖκος Λαμπέρτης, ὁ τυπογράφος Μπετόνη, ὁ ζωγράφος Ρόσσης καὶ ὁ Βιτσέντσος Μόντης. Ἔτσι ἡ συμβολικὴ ὀπταισία μεταβάλλεται σὲ ἄγρια σάτυρα, ἂν καὶ πολὺ συχνὰ ἡ σάτυρα καταντάει δυσφημιστικὸς λίβελλος, ὅπως ἐκεῖ ποὺ μιλεῖ γιὰ τὴ γυναῖκα τοῦ Μόντη, ποὺ εἶχε ἀγαπήσει καὶ ἐρωτοτροπήσει ὁ Φώσκολος κατὰ τὴ νεότητα.

Μὰ ἡ «Ὑπερκάλυψη» δὲν εἶναι μονάχα ἕνα ἐξυπνο καὶ παράξενο ξεθύμασμα χολῆς ἐναντίον τῶν λογοτεχνικῶν καὶ πολιτικῶν ἐχθρῶν του: εἶν' ἀκόμη καὶ μία χαρακτηριστικὴ καὶ ἀξιοσημείωτη ἐκδήλωση τῆς πολιτικῆς σκέψης τοῦ Φώσκολου. Γράφει ὁ Ντοναντόνης:

«Στὸ τέλος τοῦ βιβλιαρίου φαίνεται μιὰ χαλκογραφία, ποὺ ἤθελε νὰ συμβολίσει ὅλη τὴν πολιτικὴ σκέψη τοῦ συγγραφέα, καὶ παρουσιάζει ἕνα βωμό, ἕνα ἄροτρο καὶ μιὰ

φούρκα καὶ κάτου γράφεται: «haec tria tantum». Καὶ ἡ τελευταία γραμμούλα τοῦ VII κεφαλαίου σχολιάζει, ἂν ἀκόμα μᾶς εἶταν χρειαστό, παίζοντας μὲ παρήχησες γριφικὲς ἀπάνω στὸ ἀρχικὸ A : «Τρία tantum : ara, aratrum, et arbor patibuli filiis Adam opus sunt: unus vero inverecundis hominibus paedagogus optimus : Carnifex».

Ἐξομολογούμαστε ὅτι σὲ μᾶς αὐτὰ τὰ τρία A. τοῦ Φώσκολου ξαναθυμίζουν πολὺ τὰ τρία F τῆς βουβωνικῆς ἀνάμνησης: feste, farina e forca! (δηλαδή, γιορτές, ἀλεῦρι καὶ φούρκα—καὶ τοῦ Φώσκολου ἐξηγοῦνται: ara=βωμός, aratrum=ἄροτρο καὶ arbor=δέντρο γιὰ κρεμάλα). Καὶ ὁ Ντοναντώνης εὑρίσκει εὐκολοεξήγητες μὲ τὴν τέτοια πρόθεση τὶς βρισιὲς τοῦ Τομμαζέου ἐναντίον τοῦ Φώσκολου, πρόδρομου, τοῦ φαίνεται, τοῦ Νίτσε. Μὰ εὐτυχῶς στὴν «Ἀπολογητικὴν ἐπιστολὴ» βρίσκουμε μιὰν ἔκθεσην ἀρκετὰ πιὸ ἐλευτερότροπη ἀπ' αὐτὴ τὴν ὑπόθεση γιὰ τὸ ἄροτρο, τὸ βωμὸ καὶ τὴ φούρκα.

«Γιατὶ κάθε ἀναρχία, καὶ ἔτσι κάθε τυραννία, διαφθείρουν θρησκεῖες, νόμους, καὶ πάθη καὶ γνῶμες, καὶ συνήθειες καὶ τοὺς ἄλλους κοινωνικοὺς δεσμοὺς ποὺ ἐξαρτιῶνται ἀπὸ τὴν σημασία τῆς λέξης. Καὶ ἀπὸ δῶ φαίνεται ὑποχρέωση γιὰ ὅλους σας, ἄνθρωποι τῶν γραμμάτων, ποὺ φυσικὰ εἴσαστε οἱ διαχειριστὲς αὐτῆς τῆς σημασίας, νὰ τὴν ὁρίζετε καὶ νὰ τὴν διαδίνετε καὶ νὰ τὴν διαιωνίζετε σὲ τρόπο ποὺ μ' αὐτὴ νὰ μποροῦν νὰ ζωογονοῦνται καὶ νὰ δυναμώνωνται οἱ κοινωνικοὶ δεσμοὶ γιὰ τὶς πιὸ ὠφέλιμες μορφὲς πρὸς χάρη τῆς ὁμόνοιας τῶν πολιτῶν—καὶ ποὺ γι' αὐτό, δὲν ἐγεννηθήκατε γιὰ νὰ φατριάζετε ἢ γιὰ τὸν ἕνα ἢ γιὰ τὸν ἄλλο, ἢ γιὰ λίγους ἢ γιὰ πολλούς, μὰ γιὰ νὰ μεσολαβεῖτε ἀνάμεσα σ' ὅλους, γιὰ νὰ μετριάζετε τὰ κακοποιὰ πάθη γιὰ νὰ ἐμψυχώνετε τὰ πιὸ γενναῖα· γιὰ νὰ σηκώνετε τὰ πνέματα πρὸς τὴ θρησκεία καὶ νὰ τὰ ἀπομακρένετε ἀπὸ τὶς πρόληψες· γιὰ νὰ κάμετε τοὺς ἡγεμόνες κάποτε νὰ αἰστάνονται, καὶ τὸ λαὸ νὰ ξέρει νὰ λογικεύεται ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρό. Κ' ἔτσι χωρὶς τὸ ἄροτρο, τὸ βωμὸ καὶ τὴ φούρκα, ποὺ χωρὶς αὐτὰ δὲν γίνεται κοινωνία στὴ γῆ, δὲ θὰ πεινούσαν οἱ ἐργάτες, δὲ θὰ πλουτούσαν δημαγωγοὶ καὶ παπάδες, δὲν θὰ καρποφορούσαν ἐκστρατεῖες οὔτε ἀνθρώπινα θύματα στοὺς τυράννους».

Καθὼς φαίνεται, εἴμαστε πολὺ μακριὰ ἀπὸ τὸν ἐξυμνητὴ τοῦ Ζαρατούστρα!

ΣΤΟ ΛΟΝΔΙΝΟ

Ὁ ὑμνητὴς τοῦ Νέλσονα καὶ ὁ μεταφραστὴς τοῦ Στῆρνε ἔμπαινε τὶς 11 τοῦ Σεπτέμβρη τοῦ 1816 στὸ Λονδῖνο, ἔπειτ' ἀπὸ σαράντα μίαν ὥρες ταξεῖδι. Εὕρηκ' ἐκεῖ ἀμέσως ἀποκοῦμπι καὶ φίλους. Ὁ Γουλιέλμος Στούαρτ Ρόζε, λόγιος καὶ βουλευτὴς στὴ Βουλὴ τῶν Κοινοτήτων, στὸν ὁποῖον εἶχε ἀφιερώσει τὴν «Ὑπερκάλυψη», ἐβάλθηκε στὴ διάθεσή του.

«Μοῦγραψε φιλικά: μοῦστειλε ἕναν ὑπηρέτη του νὰ μ' ὑπηρετεῖ καὶ νὰ μ' ὁδηγάει στοὺς λαβύρινθους ἐτούτης τῆς βαβυλωνικώτατης Βαβυλωνίας, ποὺ κατοικιέται ἀπὸ ἕνα ἑκατομμύριο διακόσιες χιλιάδες θνητούς. Μὲ παρουσίασε ἀπ' ὄνομά του στὸν Καγκελάριο, γιὰ νὰ μὴν ἐνοχληθῶ ἀπὸ τὸ alien act... Θὰ πάω μαζί του νὰ μείνω δυὸ βδομάδες στὴν ἐξοχή».

Ὁ Τρέκης εἶχεν ἀναγγείλει στὸ Ἰωσὴφ Μπίντα, εὐγενῆ καὶ πλούσιο λουκέζο ποὺ τότες κατοικοῦσε στὸ Λονδῖνο, τὸ φτάσιμο τοῦ Φώσκολου. Ὁ Μπίντας ἐβιάστηκε νὰ παρουσιάσει τὸν ποιητὴ στὸ λόρδο Ὄλλαντ, τὸ διανοούμενο πατρίκιο καὶ Μεκίνα τοῦ ὁποίου εἶταν φιλοξενούμενος. Ὁ Οὔγος συμπαθητικὸς πιὰ στὸν κόσμο τῶν λογίων καὶ τῶν πολιτικῶν τῆς Ἀγγλίας γιὰ τὰ ἔργα του καὶ περισσότερο γιὰ τὴν ἐχθρότητα πρὸς τὸ Ναπολέοντα, ἔγινε δεχτὸς μ' ὅλες τὶς τιμὲς ἀπὸ τὸν Ὄλαντ Χοῦζε. Ὁ λόρδος καὶ ἡ λαίδη Ὄλαντ ἀμειλώτανε στὶς φιλοφρόνησες πρὸς τὸν ἔνδοξο φιλοξενούμενο: στὸ σπῆτι τους ὁ Οὔγος ἐγνώρισε τὸν ποιητὴ Σαμουὴλ Ρόγκερς, ποὺ τοῦγινε ἀμέσως φίλος καὶ θαυμαστής.

Ὅλα φαινότανε πὼς γελούσαν στὸ Φώσκολο μὲς τὰ βρεττανικὰ σύγνεφα· ὅλα τοῦχαν προσφερθεῖ μ' ἀφτονία: φιλοξενία, θαυμασμός, φιλία, ὅλα, ἐχτὸς ἀπὸ τὸ χρῆμα. Καὶ ἡ ἔλλειψη τοῦ χρήματος ἄρχησε γρήγορα νὰ τοῦ γίνεται αἰστητή, μέσα στὴν πολυέξοδη ζωὴ ποὺ ὁ ποιητὴς καὶ ὁ γραμματικός του εἶταν ὑποχρεωμένοι νὰ ζοῦνε, συχνάζοντας στὴν ἀριστοκρατία τοῦ Λονδίνου. Ἔγραφε στὴν Κουϊρίνα:

«Μὰ εἶναι ὅμως ἀλήθεια ὅτι, κάνοντας τοὺς λογαριασμοὺς μὲ τὸν κὺρ Ἀντρέα, εὕρηκα ἀναμφισβήτητο ἀλγεβρικὰ ὅτι γιὰ νὰ μείνω ἐδῶ χωρὶς ἔξοδα ἔκτακτα, μοῦ χρειάζονται 380 λίρες στερλίνες τὸ χρόνο: ἀκόμη μιὰ ἑκατοστὴ γιὰ τὰ φορέματά μου καὶ τοῦ γραμματικοῦ μου, ποὺ ἐδῶ εἶναι μὲ λίγη κομψότητα μὰ χρειάζεται ὕψιστη καθαριότη καὶ σχεδὸν εὐλάβεια στὰ φορέματα καὶ στὰ ἀσπρόρουχα, ὅθεν βλέπεις ὅτι γίνονται 500 στερλίνες . . . τὸ χρόνο».

Ἐζήτησε χρήματα ἀπὸ τὸν ἀδελφὸ Ἰούλιο, μὰ δὲν ἐμπόρεσε νὰ τὰ λάβει, καὶ γιὰ ξεχείλισμα τῆς δυστυχίας, κατὰ τὸν Ὀχτώβρη τοῦ 1816, ἀρρώστησε. Κ' ἔγραφε ἀκόμα στὴν Κουϊρίνα:

«Τὸ ἀπαίσιο κλίμα γιὰ τοὺς ξένους, τὸ κάρβουνο μὲ τὸ ὁποῖο μονάχα μπορεῖ νὰ ζεσταθοῦν τὰ δωμάτια, τὸ ἀσκημότατο νερό, πρὸ πάντων γιὰ μένα ποὺ δὲν πίνω κρασί, ἡ συνήθεια τῆς τροφῆς μὲ κρέατα αἱμοτόσταγα, μὰ περισσότερο ἀκόμα ἡ θλίψη καὶ ἡ ἀποκάρδιωση ποὺ ἐξαδυνατίζουν τὴν ψυχή μου, ἔχουν ἴσως ἐξερεθίσει, μὰ θετικὰ ἐξαγριώσει τὴν ἀρρώστεια».

Ἐνῶ εἶταν ἄρρωστος, ὁ Ἀντρέας Κάλβος, «βαριεστιμένος νἆναι νοσοκόμος» καὶ «φοβισμένος ἀπὸ τὴν τωρινὴ καὶ τὴ μελλούμενη φτώχια» εὕρηκε κατάλληλο νὰ ἐξαφανιστεῖ, καὶ ὁ ποιητὴς ἔμεινε παρατημένος ἀπὸ τὸ γραμματικὸ «στὸ ἀχεῖλι τοῦ τάφου μισοζωντανὸς καὶ ἄταφος». Χάρη στὴν παρουσία καὶ τὴ συνδρομὴ τῶν φίλων, ἐγιατρεύτηκε κ' ἐπῆγε στὴν ἐξοχή. Ἐκεῖ «ἔδωσε μιὰ κλωτσιὰ σὲ μιὰ καρέκλα» καὶ ὑπόφερε πόνους ἰσχυρότατους, θέρμες κ' ἐκιντύνευε νὰ τοῦ κόψουν τὸ πόδι, ποὺ ὁ χειροῦργος ἔλεγεν ὅτι θὰ πάθαινε γάγγραινα. Πέρασε εὐτυχῶς ὡς κι'

αὐτὴ τὴν ἀρρώστεια, μὰ «ἀνάμεσα σὲ τόσα βάσανα καὶ σὲ τόσα ἔξοδα», ἀφοῦ «μιὰ ἐπίσκεψη τοῦ γιατροῦ πλερωνόταν μιὰ γκινέα», ὁ ποιητὴς ἔλαβε περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη φορὰν ἀνάγκη χρημάτων. Ἔγραφε στὴ Μοτσένη τὶς 25 τοῦ Μάρτη τοῦ 1817:

«Ἀπὸ τὴ Ζάκυνθο μοῦρθαν κατὰ τὸ Δεκέμβρη 100 λουδοβίκια χρυσᾶ ποῦ βάσταξαν ἴσιαμε τὰ μέσα τοῦ Φλεβάρη. Ἔπειτα ἕνας ἄλλος Ἕλληνας μοῦ πρόσφερε αὐτόρμητα ἄλλα πενῆντα, μὲ τὰ ὁποῖα κουτσοπερνάω. Κέρδη, δὲν εἶναι ἀδύνατα, μὰ εἶναι ἀδύνατο νὰ μείνω ἐδῶ σ' αὐτοὺς τοὺς καιρούς: τὸ πᾶν εἶναι ἀθλιότη, τὸ πᾶν εἶναι ὑποψία».

Καὶ τ' ὄντις ἡ Ἀγγλία περνοῦσε τότες τὴ μεγάλην οἰκονομικὴ καὶ πολιτικὴ κρίση ποὺ ἀκολούθησε τὸν πόλεμο ἐνάντια στὸ Ναπολέοντα, καὶ ὁ Φώσκολος, μὴ ὄντας κύριος τῆς γλώσσας τόσο ποὺ νὰ μπορεῖ νὰ γράφει ἀμέσως στὴν ἀγγλική, δὲ μποροῦσε οὔτε νὰ προσφέρει τὸ ἔργο του σὰν λόγιος.

Εὕρηκε ἕναν ἐκδότη, ποὺ κατὰ τὸν Ἀπρίλη τοῦ 1817 τοῦ δημοσίευε τὴν τελευταία ξαναέκδοση τοῦ «Ὄρτης», ἀφιερωμένη στὸ Ρόγκερς: μ' ἀπὸ τὴ νέαν ἔκδοση τοῦ παλιοῦ του βιβλίου ὁ ρωμαντσογράφος δὲν ἔβγαλε παρὰ νέα ἔξοδα καὶ σαράντα στερλίνες πίστωση μὲ τὸ Ρόζε, στὸν ὁποῖον ἔπειτα τὶς ἐπλήρωσε ἡ καλὴ Κουϊρίνα.

Ὁ λόρδος Ὄλαντ, σύμφωνα μὲ τὴν ἐπιθυμία του, ἐπαρουσίασε τὸν Οὔγο στὸν ἐκδότη Murray, κ' ἐσυμφώνησε νὰ ἐκδώσει ἕνα ἔργο ἀπὸ τρεῖς τόμους γιὰ τὰ «Ἤθη, τὴ φιλολογία καὶ τὴν ἱστορία τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Ἰταλίας». Αὐτὸ τὸ ἔργο ποὺ θὰ γραφότανε σὲ μορφὴν ἐπιστολῶν (φέρνει ἀμέσως στὸ νοῦ τὰ «Lettres Persanes» τοῦ Μοντεσκιέ), δὲν εἶταν φυσικὰ γραμμένο ἀκόμα, καὶ ὁ φτωχὸς συγγραφέας, ἐνῶ ἐργαζότανε νὰ τὸ συνθέσει, τὶς 7 τοῦ Ἰουνίου ἀναγκάστηκε νὰ δεχτεῖ, κοκκινίζοντας, μιὰ χρηματικὴ βοήθεια ἀπὸ τὸ λόρδο Γκουΐλφορ.

Στὶς οἰκονομικὲς στενοχώριες καὶ στὶς ἠθικὲς πίκρες ἐπροστέθηκε, κατὰ τὸ δυστυχισμένο ἐκεῖνο 1817, ὁ θάνατος τῆς μητέρας. Ἡ Διαμαντίνα πέθανε τὶς 28 τοῦ Ἀπρίλη, καὶ κατὰ τὸν Ἰούλιο ὁ Φώσκολος ἔγραφε στὸ λόρδο Ὄλαντ:

«Ὁ θάνατος τῆς μητέρας μου, ἀφοῦ μ' ἄνοιξε στὴν ψυχὴ μιὰ πηγὴ ἀπὸ ἀδιάκοπη μελαγχολία καὶ ἀπὸ ἔλεγχο, μοῦ καταδικάζει τὴ ζωὴ σὲ νέες ταραχὲς καὶ ταξεῖδια. Μ' ἂς εἶναι κ' ἔτσι! Σκοπεύω ν' ἀναχωρήσω κατὰ τὶς ἀρχὲς τοῦ Αὐγούστου».

Ὑπονοεῖ ἐδῶ τὴν ἀπόφαση ποῦχε πάρει ὁ Φώσκολος ν' ἀφήσει τὸ Λονδῖνο, ὅπου «οἱ πρόσοδοί του δὲν ἀρκοῦσαν» γιὰ νὰ πάει νὰ ἐγκατασταθεῖ στὴ Ζάκυνθο: εἶχε μάλιστα ἀποφασίσει νὰ ταξειδέψει μαζὶ μὲ τοὺς Ἀντιπροσώπους ποὺ πήγαν στὸ Λονδῖνο γιὰ νὰ παρουσιάσουν στὸν Πρίγκηπα Ἀντιβασιλέα τὸ νέο σύνταγμα τῶν Ἰωνίων Νήσων. Κατὰ τὸ ταξεῖδι θὰ περνοῦσε ἀπὸ τὴ Φλορεντία, καὶ ἀνάγγελνε μάλιστα στὴ Ματζιότη καὶ στὴν Ἀλμπάνυ τὸ γλήγορο φτάσιμό του. Μὰ κατὰ τὶς πρῶτες τοῦ Αὐγούστου «ἡ θεὰ Ἀνάγκη ποὺ τὸν ἔδιωχτε ἀπὸ τὴν Ἀγγλία μὲ τὸ ραβδί της», τὸν ξανακράτησε καρφωμένον στὸ κρεββάτι, Καὶ τὶς 2 τοῦ Σεπτέμβρη ἔγραφε στὸ δόχτορα Ἄλλεν, γιατρὸ καὶ φίλο τοῦ λόρδου Ὄλαντ:

«Ἕνα ἄλογο ξένο, καὶ ποὺ δὲν ἵππευα οὔτε γιὰ εὐχαρίστησή μου, μοῦ πῆρε τὸ χέρι, κι' ἀφοῦ μ' ἔβαλε στὸν κίντυνο νὰ καταπατήσει ἄλλους μὲς στὸ δημόσιο δρόμο, μ' ἀνάγκασε νὰ πηδήσω ἀπὸ τὴ σέλα. Ἐπήδησα μὲ λίγην ἐπιτιδειότητα, καὶ τὸ δεξιό μου πόδι ἐπλήρωσε τὴν ποινή: μοῦ στραγγαλίστηκε, καὶ τὸ ἄλογο τοῦ πρόστεσε καὶ μιὰ κλοτσιά.—καὶ πάντα στὸ δεξιὸ πόδι ποὺ δὲ γιατρεύτηκεν ἀκόμα ἀπὸ τὸ ρευματισμό.—Ὁ χειροῦργος μ' ἐκράτησε 21 ἡμέρες σὲ μιὰν ἀκινησία σὰν κόλαση: aeternumque sedebat infelix Theseus. Τώρα ἔγινα ὁ Ἥρωας Φιλοχτήτης, καὶ τὴν ἡμέρα περπατῶ κουτσά, καὶ τὴ νύχτα βγάζω φωνὲς στριγγὲς σὰν τὶς δικές του, γιατὶ ὁ ρευματισμὸς δὲν ἄφησε τὴ θέση του, καὶ προβλέπω πὼς θὰ ὑποφέρω ὁλάκερο τὸ χειμῶνα, καὶ παύοντας νἆμαι Θησέας καὶ Φιλοχτήτης, θὰ παρουσιαστῶ ἀπαράλλαχτος μὲ τὸ φίλο μου τὸν ἥρωα Δὸν Κιχώτη, ὄντας πιὰ

Magro, sparuto, e pria che morto, spento».

Ἔτσι, χάρη στ' ἄρρωστο πόδι του, ἔδυσε τὸ ταξεῖδι γιὰ τὴ Ζάκυνθο, καὶ ἀξαίνανε οἱ στενοχώριες τοῦ Φώσκολου. Γιὰ καλὴ τύχη, ἕνας ἀπὸ τοὺς Ἀντιπρόσωπους τῶν Ἰονίων Νήσων, ὁ Διονύσιος Μποῦλτσος, εἶταν ἐξάδελφός του, καὶ τὸν «ἐβοήθησε πολύ». Ἀφοῦ γιατρεύτηκε, κατὰ τὸ σεπτέμβρη ἐπῆγε νὰ ἐξοχητέψει στὸ Kensington, καὶ ὡς κ' ἐκεῖ τὸν ἐβοήθησε μιὰ φίλη, ἡ Λαίδη Westmorland, δανείζοντάς του, χωρὶς προθεσμία ἐπιστροφῆς, πενῆντα στερλίνες.

Τέλος ὁ Φώσκολος, γαληνεμένος καὶ γερός, ἐμπόρεσε νὰ περιμένει ἀπὸ τὴ λογοτεχνική του ἐργασία, καὶ ξαναρχισε τὰ «Γράμματα γραμμένα ἀπὸ τὴν Ἀγγλία». Μὰ τὸ ἔργο αὐτὸ δὲν θὰ τοῦδινε χρήματα παρὰ ἔπειτα ἀπὸ πολὺν καιρό, καὶ αὐτός, ποὺ ποθοῦσε κέρδη ἄμεσα, τὸ παράτησε γλήγορα. Ὅσο ἀπόμεινε ἀπὸ κεῖνο χειρόγραφο ἐδημοσιεύτηκε μὲ τὸν τίτλο «Saggio d' un Gazzettino del Bel mondo», στὸν τέταρτο τόμο τῶν «Ἔργων» κατὰ τὸ 1850.

Ἂν τῶχε τελειώσει, βεβαίως, ποὺ θὰ εἶταν ἕνα ἀπὸ τὰ καλίτερα ἔργα τοῦ Φώσκολου σὰν οὐμοριστή. Ἡ ζωηρὰ εἰρωνεία τοῦ ὕφους καὶ ἡ ποικιλία ἡ εὐχαριστότατη τῶν θεμάτων, ἔκαμαν τὸν Ὀρλαντίνη νὰ πεῖ ὅτι αὐτὸ «θὰ μποροῦσε νἄτανε γιὰ τοὺς Ἰταλοὺς ἐκεῖνο ποὺ τὰ φημισμένα «Δοκίμια τοῦ Μοντένιου», εἶναι γιὰ τοὺς γάλλους». Καὶ γιὰ λογοτεχνία τόσο φτωχὴ ἀπὸ συγγραφίδες δοκιμίων ὅπως ἡ δική μας, θἄταν ἕνας θησαυρός. Ἀντὶς ὁ τύραννος ***ἀνάγκη*** ἔκαμε τὸν Οὔγο νὰ γράφει κριτικὲς σπουδὲς γιὰ τὶς ἐπιθεώρησες, ποὺ δημοσίευαν καὶ πλέρωναν ἀμέσως, καὶ τὶς 3 τοῦ Μάρτη τοῦ 1818 ἔγραφε στὴν Κουϊρίνα:

«Στέλνω σήμερα 59 σελίδες πυκνογραμμένες χειρόγραφες, τώρα πρέπει νὰ περιμένω νὰ μεταφραστοῦν, καὶ νὰ ζήσω μ' ὑπομονὴ κ' ἐλπίδα. Καὶ γιὰ νὰ τὶς γράψω ἀναγκαζόμουν νὰ πηγαίνω στὰ ξένα σπήτια, γιατὶ δὲν ἔχουν ἐδῶ δημόσιες βιβλιοθῆκες, καὶ νὰ ζητῶ βιβλία πολύτομα, καθὼς τὸν «Τιραμπόσκη» καὶ τὸ «Μουρατόρη» γιὰ νὰ ἐπαληθεύω σημειώματα καὶ χρονολογίες»,

Αὐτὴ ἡ μελετημένη σπουδὴ εἶταν ἕνα ἄρθρο «Γιὰ τὸν Ντάντε καὶ τὸν αἰῶνα του» ποὺ δημοσιεύστηκε στὸ LVIII

τεῦχος τῆς «Ἐπιθεώρησης τοῦ Ἐδιμβούργου», ὅπου εἶχε ἄριστην ὑποδοχή. Τὶς 15 τοῦ Μάη ὁ Οὔγος ἀνάγγελνε στὴ Μοτσένη:

«Εἰπώθηκε κ' ἐγράφηκε ὅτι ἐκεῖνο τὸ ἀπόσπασμα ἀπὸ ἄρθρο δὲν εἶταν πράμα ἰταλικό, ἢ γαλλικό, ἢ ἀγγλικό, μὰ εὐρωπαϊκό. Καὶ ἀντὶς ἀπὸ δεκαπέντε λίρες γιὰ κάθε δεκάξι σελίδες, μοῦ στείλανε 32, παρακαλώντας με καὶ προτρέποντας νὰ προχωρήσω μὲ ἄρθρα γιὰ τὴν ἰταλικὴ λογοτεχνία».

Καὶ πααματικὰ τὸ πρῶτο ἄρθρο γιὰ τὸν Ντάντε ἀκολούθησ' ἕνα δεύτερο: εἶταν οἱ προετοιμαστικὲς ἐργασίες γιὰ τὴ μεγάλη «Μελέτη ἀπάνω στὸ κείμενο τῆς Θείας Κωμωδίας».

Ἡ ἐπιτυχία ποὺ εἶχε στὴν «Ἐπιθεώρηση τοῦ Ἐδιμβούργου» ἐπρομήθεψε ἀμέσως στὸ Φώσκολο τιμητικότατες προτάσες τῆς ἀντίζηλης ἐπιθεώρησης, τῆς «Quarterly Review» ὡς ποὺ γενόμενος συνεργάτης τῶν δύο μεγαλήτερων ἐπιθεωρήσεων τῆς Ἀγγλίας, ἄρχισε νὰ θεωρεῖ τὸν ἑαυτό του πλούσιο, καὶ νὰ χτίζει στὸν ἀγέρα οἴκους ἐκδοτικοὺς γιὰ τὸ μέλλον. «Μπορῶ νὰ δώσω ὀχτὼ ἄρθρα τὸ χρόνο, ἀπὸ τὰ ὁποῖα θὰ λάβω τετρακόσιες λίρες στερλίνες καθαρές, λίγο περισσότερο, λίγο λιγώτερο, ποὺ τόσο χρειάζετ' ἐδῶ γιὰ νὰ περάσει κανένας ὑποφερτά. Ὅμως ἂν μπορέσω νὰ γεμίσω τὸ ὑφάδι ποὺ τώρα ἁπλώνω, σὲ τέσσερα ἢ πέντε χρόνια θἄχω ἕνα κεφάλαιο ἀπὸ δέκα χιλιάδες λίρες». Ὁ Οὔγος σκεφτότανε νὰ δημοσιέψει «σὲ τριάντα ἕξη τόμους μερικοὺς κλασικοὺς ἰτάλους, μὲ τὶς βιογραφίες τους, καὶ τὴν ἱστορία τοῦ αἰῶνα τους»: ἀφοῦ τέλειωνε αὐτὸ τὸ ἔργο, ἔγραφε «γιὰ τὸ ὁποῖο θὰ χρειάζονταν νὰ ξοδευτοῦν τέσσερα ἴσιαμε πέντε χρόνια, θὰ μποροῦσε νἆναι ἐλευτερώτατος καὶ ἀποκαταστημένος».

Ἄρχιζαν τὰ ὡραῖα ὄνειρα τοῦ πλούτου, ἀπ' ὅπου ὁ ποιητὴς θὰ ξυπνοῦσε στὴν πιὸ σκληρὴ καὶ θλιβερὴ πραματικότη.

(Ἀκολουθεῖ)

Μεταφ. **Γ. Σ.**

Ο ΥΠΝΟΣ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

(Κατὰ τὸ Σίλλερ)

Γελάει ἡ λίμνη ποὺ θαρρεῖς μᾶς κράζει στὴν ἀγγάλη,
Στὸ ἔρημο ἀκρογιάλι
Κοιμᾶτ' ἕνα παιδί.

Καὶ ξάφνου μουσικὴ τερπνὴ γεμίζει τὸν αἰθέρα
Ὡσὰν βοσκοῦ φλογέρα,
Σὰν ἄγγελου φωνή.

Καὶ μαγεμμένο ἀνοίγοντας τὰ μάτια του κυττάζει,
Ἐνῶ τὸ κῦμα ἁρπάζει
Στὸν κόρφο του φιλιά.

Κι' ἀπὸ ψηλὰ σιγολαλοῦν: «Ἔλα χρυσὸ παιδάκι,
Στὰ στήθια μου ἀγγελάκι
Νὰ κοιμηθεῖς γλυκά».

ΗΡΑΚΛΗΣ ΣΤΑΥΡΟΥ

ΒΙΒΛΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Ἐλάβαμε τ' ἀκόλουθα βιβλία καὶ περιοδικὰ κατὰ τὸ τελευταῖο μῆνα:

Ἑρμάνος καὶ Δωροθέα. (Βολφάγκου Γκαῖτε μεταφρ. σὲ στίχους Κώστα Θεοτόκη. Ἔκδοση Γ. Βασιλείου. Καλοτυπωμένο βιβλίο ἀπὸ 80 σελίδες καὶ μὲ 9 εἰκόνες. Χωρίζεται σ' ἐννέα μέρη, ὅσες εἶναι καὶ οἱ 9 Μοῦσες, ποὺ καθένα φέρνει καὶ μιᾶς τὸ ὄνομα. Ἡ μετάφραση ἔχει γένει σ' ἡρωϊκὸν ἑξάμετρο, κ' ἐδῶ πρέπει νὰ σημειώσουμε τὸν ἐπιτυχημένο νεωτερισμὸ ποὺ ἔμπασε στὴ χρήση αὐτοῦ τοῦ μέτρου στὴ γλῶσσα μας, δηλαδή, συχνὰ παραλείπει μιὰν ἀπὸ τὶς ἄτονες συλλαβές, ἔτσι ποὺ οἱ στίχοι πολλὲς φορὲς ἔχουν δεκάξι καὶ κάποτες δεκαπέντε συλλαβές, ἀντὶς δεκαφτά. Βέβαια τὴ χρήσην αὐτὴ τὴν ἐπῆρε ἀπὸ τοὺς γερμανοὺς καὶ ἰταλούς, ποὺ τὴν ἐφαρμόζουν σὲ πλατύτερη κλίμακα, ἔτσι ποὺ οἱ στίχοι ἔχουν ἀπὸ δώδεκα ἴσιαμε δεκαφτὰ συλλαβές, πρᾶμα ποὺ κάνει τὸ μέτρο αὐτὸ νὰ πλησιάζει κάπως πρὸς τὸ ἀρχαῖο ἡρωϊκὸ ἑξάμετρο. Ἡ μετάφραση ἔχει πολλὲς χάρες, ἔχει σαφήνεια μεγάλη στὴ φράση καὶ συχνὰ πέρνει μιὰ μεγαλόπρεπην ἠρεμία, ποὺ χωρὶς ἄλλο εἶναι ἡ διάθεση ποὺ καὶ ὁ ἴδιος ὁ συγγραφέας ἐζήτησε νἄχει καὶ τὸ πρωτότυπο. Συχνὰ διατηρεῖ μιὰ φρεσκάδα καὶ μιὰ συγκίνηση, ποὺ δίνουν στὴ μετάφραση σημασία πρωτότυπης δημιουργίας.

Τὸ ἔργο εἶναι πολὺ ὡραῖο καὶ βαθύτατο μέσα στὴν ἁπλότητά του. Διαβάζεται μὲ πολλὴν εὐχαρίστηση.

Ὁ Μπαταριᾶς καὶ ἄλλα ποιήματα Μ. Μαλακάσης. Μικρὸ καλοτυπωμένο τομίδιο ἀπὸ 21 σελίδες καὶ μὲ τρία μονάχα ποιήματα: τὸ Μπαταριά, τὸν Τάκη Πλούμα καὶ τὸ Μπάῦρων. Μέσα σ' αὐτὰ ζεῖ ἡ παράδοση τῆς ἐπαναστατικῆς καὶ μετεπαναστατικῆς περίοδος τῆς Ἑλλάδας. Εἶναι μιὰ ποίηση ἐθνική, καὶ μαζὶ γνώριμη καὶ τοπικὴ τοῦ ποιητῆ. Καὶ μ' ἀρέσει νὰ διαβάζω σύγχρονα ἤθη κ' ἔθιμα σὲ τορνεμένη, πολιτισμένη φόρμα, γιατὶ ἔτσι δείχτει τὴν ὁμορφιά της, πέρνει ἀκόμη ἂν θέλετε, ἡ σύγχρονη ἑλληνικὴ ψυχή, ἀπ' ὅπου ὑψώνεται φραγμὸς πρὸς τὴν ἀχαλίνωτη ξενικὴν ἐπίδραση, καὶ κάποια αὐτοπεποίθηση τοῦ Ἔθνους. Κ' εὐχαριστιοῦμε νὰ βλέπω ὅτι ὑπάρχουν καὶ στὴν Ἑλλάδα ποιητές, ποὺ ὕστερ' ἀπὸ τὸ Σολωμὸ καὶ Λασκαράτο, καταδέχονται ν' ἀφήνουν τὰ νεφελώματα καὶ τὶς φαντασιοπληξίες, καὶ νὰ πατοῦν στερεὰ ἐπάνω στὸ γνώριμον ἔδαφος τῆς ὡραίας μας γῆς.

Ὁ Γρυπάρης μὲ τὴ νευρώδικη φράση, τὴ δυναμωμένη μὲ σκέψη, ὁ Πορφύρας μὲ τὴ μαλακιά του παθητικότητα καὶ ὁ Μαλακάσης μὲ τὴν περιγραφικότητά του καὶ τοὺς τορνεμένους στίχους, εἶναι οἱ τρεῖς ποιητὲς καλλιτέχνες ἀνάμεσα στοὺς ἀναγνωρισμένους παλαιούς.

Ὁ Λόγος (περιοδ. Κωσταντινούπολης) Χρον. 2 ἀριθ. 3 μὲ συνεργασία Μπεκέ, Μαμέλη, Πράσινου, Γιαλούρη καὶ ἄλλων.

Γράμματα (περιοδ. Ἀλεξάντρειας) Ὀγκώδης τόμος ἀπὸ 120 μεγάλες σελίδες. Περιέχει ποικιλότατην ὕλη: Κ. Παλαμᾶ, Καβάφη, Σκήπη, Μαλακάση, Σκληροῦ, Ν. Νικολαΐδη, Γιαλούρη καὶ ἄλλων καὶ δυὸ ἀξιόλογες γλωσσολογικὲς μελέτες, μιὰ τοῦ Ἀντρ. Χόρβατ καὶ μιὰ τοῦ Μ. Φιλήντα.

Νέα Ζωὴ (Περιοδ. Σμύρνης) ἑβδομαδιαία ἔκδοση, ποὺ θἄπρεπε νὰ μὴ βγαίνει τόσο συχνά, ἀφοῦ δημοσιεύει ὅ,τι κι' ὅ,τι γιὰ νὰ γεμίζει.

Νεοελληνικὴ Ἐπιθεώρηση (περιοδ. κ. Πουρνάρα) Πάντοτε μ' ἐκλεχτὰ κοινονικὰ καὶ πολιτικὰ περιεχόμενα καὶ μὲ σημειώματα γιὰ τὴν πνευματικὴ λογοτεχνικὴ μας κίνηση τοῦ Ἡλ. Βουτιερίδη.